

**AŞKIN
SULTANLARI
SON DÖNEM
İSTANBUL
MEVLEVÎLERİ
ULUSAL
SEMPOZYUMU
14-15 Mayıs 2010 /
İSTANBUL**

SEMPOZYUM HAKKINDA

Sempozyum tarihinden bir yıl kadar önce düşünölen ve altı ay kadar önce çalışmalarına başlanılan “Aşkın Sultanları Son Dönem İstanbul Mevlevîleri Ulusal Sempozyumu” İstanbul’un 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti ilan edilmesiyle de bir bütün olarak telakki edilmiştir.

İstanbul merkezli Şefik Can Uluslararası Mevlâna Eğitim ve Kültür Derneği ve Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından organize edilen Sempozyumun amacı; İstanbul’un son yüzyılında, özellikle Mevlevî âdâb ve erkânına göre Mevlevîhânedede yetişmiş Mevlevîlerin ve Mevlâna araştırmacılarının;

- Hayatları;
- Eserleri, çalışmaları;
- Mevlevîhânedeki durumları;
- Osmanlının son dönemindeki çalışmaları ve konumları;
- Cumhuriyetimizin ilânına ve canlanmasına verdikleri destek;
- Mevlevîhânelerin kapanmasıyla sivil ve memuriyet hayatları;
- İstanbul kültür, edebiyat ve san’atına katkıları;
- 1950’li yıllardan itibaren Konya’da başlatılan Şeb-i Arûs törenlerindeki konumları;

hakkında özgün tebliğlerle bilgi sunmak ve “Aşkın Sultanları” sıfatıyla kendilerini anmaktır.

Yukarıda anılan konuların detaylı olarak işleneceği Sempozyumun ilk oturumunda, İstanbul’un yaklaşık 500 yıllık süreyi kapsayan Mevlevî kültür ve san’atının genel bir çerçevesi çizilerek, bilim adamları tarafından İstanbul Mevlevîhâneleri, buralarda yetişen san’atkârlar, mûsikîşinâslar, edib ve şairler hakkında bilgi sunulacaktır. Sempozyumdan kısa bir süre sonra da bu bildiriler görselleriyle birlikte yayınlanarak bilim dünyasının ve araştırmacıların hizmetine sunulacaktır.

Bildiri başlıkları hazırlanırken İstanbul’da bulunan Mevlevîhânelerin her birinden Sempozyumun tarih aralığını ilgilendiren ve belli bir isim ve eser bırakmış Çelebiler, son Postnişînler ve Mesnevîhânlar tespit edilmiş, daha sonra bu isimlere Mevlâna ve Mevlevîlik konusunda etkin çalışmalar yapan araştırmacılar eklenmiştir.

Bu tespitlerin ardından tebliğ konularıyla ilgili çalışmalar yapmış, adı geçen Mevlevî büyüğü ile bizzat tanışıp sohbetlerde bulunmuş akademisyenler ve araştırmacılar belirlenerek Düzenleme Kurulu tarafından kendilerine teklif sunulmuştur.

Araştırmacı ve bilim adamlarından olumlu görüş alındıktan sonra Sempozyumun diğer aşamalarına geçilmiş; S.Ü. Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin bilimsel danışmanlığı, Şefik Can Uluslararası Mevlâna Eğitim ve Kültür Derneği'nin tüm düzenleme ve programı yürütmeyi üstlendiği Sempozyum vücut bulmuştur.

Bu Sempozyumun icrasında; bilgi ve birikimlerini bizimle paylaşan değerli araştırmacı ve bilim adamlarına; Sempozyumun başından sonuna kadar her türlü fedakâr çalışmaları canla başla yerine getiren dostlara; Sempozyuma mali ve lojistik destek veren İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Kültür A.Ş.'ne; ve Sempozyumda bizleri ve “Aşkın Sultanları”nı yalnız bırakmayan siz değerli konuklarımıza en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz.

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

AŞKIN SULTANLARI

SON DÖNEM İSTANBUL MEVLEVÎLERİ

Hız. Mevlânâ ve benzeri çok büyük mütefekkir, mutasavvıf âli şahsiyetler, mânâlarıyla karanlık dünyamızı aydınlatan mânevî bir güneş gibidirler. Bizler ise o müstesna şahsiyetlerden yansıyan ilâhî nurla hayat bulmuş minicik zerrecikler gibiyiz. Elbette, minicik bir zerrenin ulu, ilâhî bir güneşi yeterince algılayıp, en kâmil bir şekilde ifade edebilmesi de beklenemez. Fakat bazı Hakk âşıkları da vardır ki, onlar Cenâb-ı Hakk'ın bir lûtfu keremi olarak, tüm yaşamlarını bu velî zâtları en derûnî bir şekilde anlamaya, anladıklarını da halkın anlayışları ölçüsünde onlara arz etmeye çalışarak, ömürlerini bu uğurda geçirmişlerdir. Yüzyılımızın yetiştirdiği böylesine yüksek şahsiyetlerden biri de, Hız. Mevlânâ ve eserleri üzerine yapmış olduğu çalışmaları ve çok samîmî aşk-u muhabbetiyle tanıma lûtfuna eriştiğimiz merhûm Mesnevîhân Ser-târîk Şefik Can Dedemizdir (1909-2005).

Doksan altı yıllık bereketli, feyizli ömrünü Hız. Mevlânâ ve Mesnevîye adayan bu güzide insân, tüm yaşamı boyunca Hız. Mevlânâ'nın en doğru bir şekilde anlaşılması için gayret sarfederek, gönülden bir yakarıyla dâima şunu ifade etmiştir: ***“Hız. Mevlânâ'yı sağdan soldan değil, bizâtihi kendisinden öğrenin!”***

Şefik Can Dedemiz, gönlündeki nâmütenâhî ilâhî aşkı ve doksan altı yıllık engin tecrübesiyle Hız. Mevlânâ'yı kendisinden öğrenin diyerek, tüm insânlık âlemine mânevi bir mîrâs olarak günümüze kadar ulaşan ve dünya durdukça da ilâhi nûruyla tüm dünyayı aydınlatacağı bizâtihi Hız.Mevlânâ tarafından beyân edilen o eşsiz eserleri çok daha dikkatli ve hassas bir şekilde okumaya, dolayısıyla da AŞK'A SULTAN olanların mübârek izlerini azîm, sadâkat ve aşk-u muhabbetle takip etmeye bizleri yönlendirmiştir.

Geçmişimize ve mânevî değerlerimize karşı duyarlı ve bilinçli olmadan, geleceğe güvenli ve sağlıklı adımlar atmanın mümkün olmadığını buyuran Hız. Mevlânâ'nın ilâhî aşk yolunda, maddî mânevî çok büyük hizmetler vermiş âbide şahsiyetlerden bazılarını, farklı yönleriyle günümüz gençlerine tanıtmak ve bu sâyede mâzimizle geleceğimiz arasında sağlam, güvenilir, kalıcı bir köprü kurmaya çalışmak, hem ülkemiz hem de geleceğimiz adına en önemli hizmetlerden biri olacaktır.

Hız. Mevlânâ'dan günümüze kadar uzanan ve mevlevî geleneğinde çok önemli bir makam teşkil eden mesnevîhânlığın, yüzyılımızdaki icâzetli en son temsilcisi ve ser-târîği olan Şefik Can Dedemizin vuslatının beşinci yılı nedeniyle hazırlamaya çalıştığımız, **“AŞKIN SULTANLARI” “SON DÖNEM İSTANBUL MEVLEVÎLERİ”** Sempozyumuyla özellikle İstanbul mevlevîhânelerinde yetişmiş veya mevlevî kültürüyle hem-hâl olmuş,

politik, ilmî, dinî, tasavvufî görüşleriyle, yaşam biçimleri ve bâkî nitelikteki eserleriyle gelecek nesillere farklı ufuklar açan Türk İslâm Tasavvufu'nun örnek şahsiyetlerinden bazı mevlevî büyüklerimizin vefâ ve şükran duygularıyla yâd edilmesi amaçlanmıştır.

Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin bilimsel danışmanlığında hazırlamaya çalıştığımız “**AŞKIN SULTANLARI SON DÖNEM İSTANBUL MEVLEVÎLERİ**” Sempozyumu 23. 11. 2008 tarihinde açılışı yapılan ve henüz çok yeni bir hizmet kurumu olan “Şefik Can Uluslararası Mevlânâ Eğitim ve Kültür Derneği”nin ilk önemli hizmetlerinden biridir. Bu sebeble **AŞKIN SULTANLARI** Sempozyumu bizler için çok derin mânâlar ifade etmekle birlikte, bundan sonraki hizmetlerimize güçlü bir temel teşkil ederek, Hakk katında makbul daha nice çalışmaların yapılmasına da vesile olmasını temenni etmekteyiz.

Tarih boyunca maddî, mânevî, nezâket, zarâfet ve nezâhatın, edeb ve terbiyenin en mümtâz temsilcileri olarak, edebiyât, sanat, mûsiki ve daha bir çok insânî değerlerin günümüze taşınmasındaki ulvî gayretleri nedeniyle, tasavvuf dünyamızda çok seçkin bir yeri olan son dönem İstanbul Mevlevîlerinin anılacağı bu müstesnâ sempozyumda, bizlere bilimsel danışmanlık yapan Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkez Müdürü Yrd. Doç. Dr. Nuri Şimşekler hocamıza, maddî mânevî destekleriyle bizleri yalnız bırakmayan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına, tebliğleriyle hepimizi aydınlatacak, katılımlarıyla bizleri onurlandıracak tüm öğretim üyesi ve araştırmacılarımıza; fikirlerine başvurduğumuz Danışma ve Bilim Kurulu'na, bu sempozyumun oluşmasında çok büyük bir emek ve gayretleri bulunan; Prof. Mualla Yıldız, Doç. Dr. Aktül Kavas hocalarımıza, ibâdet aşkıyla hizmet etmeye çalışan tüm üyelerimize, teşrifleriyle bizleri bahtiyar eden siz saygıdeğer konuklarımıza, Şefik Can Uluslararası Mevlânâ Eğitim ve Kültür Derneği olarak en derin gönül şükranlarımızı arz ediyoruz.

Saygılarımızla

Aşk içinde aşk'a karşı olunuz,

H.Nur Artıran

Şefik Can Uluslararası Mevlânâ Eğitim ve
Kültür Derneği Başkanı

İSTANBUL MEVLEVÎHÂNELERİ VE MEVLEVÎLERİ

17 Aralık 1273 günü Sevgili'sine kavuşmasıyla, ardından “*benden sonra isteyenlere doğru yolu gösterecek*” dediği Mesnevî'sini ve diğer eserlerini miras bırakan Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin yaşam tarzı ve fikirleri Mevlevîhâneler aracılığı ile de üç kıtaya yayılmıştır. Merkez Konya Mevlâna Dergâhı olmak üzere yüzyıllar boyu “arayan” ve “talip olan” insanlara “insan gibi yaşama” sanatını öğreten Mevlevîlik, XIV. ve XV. yüzyıllarda Afyon, Manisa ve Kütahya gibi ikinci merkezler oluştursa da İstanbul'un fethinin hemen ardından buraya açılan Mevlevîhaneler vasıtasıyla bu unvanlarını İstanbul'a vermişlerdir.

1491 yılında kurulan Galata (Kulekapısı) Mevlevîhânesi'nin ardından 1597'de Yenikapı, 1622'de Beşiktaş (1877 yılından itibaren Eyüp'te Bahâriye olarak), 1600'lü yılların ikinci yarısında Kasımpaşa, 1790 yılında açılan Üsküdar Mevlevîhâneleri, bu yeni Türk ilinin san'at, kültür ve siyaset merkezi olmasıyla da Mevlevîlik Kültürü, genişlemiş, yaygınlaşmış ve olgunlaşma yolunda bir hayli yol kat etmiştir.

Galata Mevlevîhânesi'nde kurucusu Dîvâne Mehmed Çelebi'nin (öl. 1530) diktığı çınarla Mevlevîliğin güzel san'atlar, kültür ve Mesnevî dalları daha da yeşermiş; Hz. Şârih Ankaravî (öl. 1631), Şeyh Gâlib (öl. 1799) ve birçok san'atçı yetişmiştir. Ayrıca XVII. yüzyıldan itibaren İstanbul'a gelen batılı seyyahların da uğrak yeri olan Mevlevîhâne, seyyahların mektup ve hatıralarının ülkelerinde yayınlamasıyla birlikte Mevlâna ve Mevlevîliğin batıya tanıtılmasında ilk önemli rolü üstlenmiştir.

Yenikapı Mevlevîhânesi ise özellikle Tanzimat Dönemi Osmanlı siyasetine büyük damga vurmuş, tarikatların ıslahı çalışması çerçevesinde 1866 yılında kurulan Meclis-i Meşâyih Reisliğine buranın şeyhi Osman Selâhaddin Dede (öl. 1887) getirilmiştir. Yenikapı Mevlevîhânesi, Âyîn-i Şerîf bestekârları Buhûrîzâde Mustafa İtrî (öl. 1730), Hammâmîzâde İsmail Dede Efendi (1846) ve Ali Nutkî Dede (öl. 1804) gibi büyük mûsikîşînâsların yetiştirmesine de âşiyân olmuştur.

Beşiktaş Mevlevîhânesi de 1622 yılındaki kuruluşundan itibaren diğer Mevlevîhâneler gibi canlarda Canan'ı bulmak için “edeb” tedrisâtı verirken yerine Çırağan Sarayı yapılacak olması nedeniyle 1867 yılında yıkılmış, önce Maçka'ya sonra da Eyüp'e taşınarak Bahâriye adını almıştır. Devlet eliyle İstanbul'da kurulan son Mevlevîhâne olan Beşiktaş, asıl kimliğini ve vasfını Bahâriye Mevlevîhânesi olduktan sonra buranın şeyhi Hüseyin Fahreddin Dedenin (öl. 1911) mûsikî üstadlığı, Ney üflemesi ve ehl-i beyt hayranlığı çerçevesinde geliştirmiştir.

Beşiktaş Mevlevîhânesi olduğu dönemlerde ise Çengi Yûsuf Dede (öl. 1669) ve Hasan Nazif Dede (öl. 1861) burada şeyhlik yapıp kalıcı eser bırakanların başında gelmişlerdir.

Sultan IV. Murad döneminde 1623-1631 yılları arası bizzat Mevlevîlerin eliyle kurulan Kasımpaşa Mevlevîhânesi, ilk dönemlerinde Galata ve Yenikapı Mevlevîhânelerinde yetişen dedeler ve şeyhler tarafından idare edilse de üslup olarak daha çok Beşiktaş-Bahâriye Mevlevîhânesi meşrebinde hizmet etmiştir. Kasımpaşa Mevlevîhânesi'nden akılda kalanlar ise bundan önceki üç Mevlevîhânededen farklı olarak daha çok halk tabakasına hitap etmesi ve kurucusu Sırrî Abdi Dedenin (öl. 1631) -arazisi de kendisinin olan- Mevlevîhânenin geniş bahçesinde ekip-biçtiği meyve ve sebzelerledir.

İstanbul'da inşa edilen son Mevlevîhâne olan Üsküdar, kurucusu ve ilk şeyhi Osmanlı vezirlerinden Yiğit Ali Paşanın oğlu Numan Dede (öl. 1798) ve son şeyhi şâir Ahmed Remzi Dede (Akyürek) (öl. 1944) ile hatıralarda yer alır. Üsküdar Mevlevîhânesi'nin bir diğer özelliği de Anadolu'da yer alan diğer Mevlevîhânelerdeki Mevlevîlerin İstanbul'a gidişi gelişti sırasında uğrak ve dinlenme yeri olmasıdır.

İlk Mevlevîhânenin kurulduğu 1491 yılından Tekâya ve Zevâya Kanunu'na (1925) kadar sokaklarında Mesnevî beyitlerinin okunduğu, Divân-ı Kebîr'den gazellerin ve rubâîlerin terennüm edildiği, Ney ve Rebâb seslerinin kulaklardan gönüllere indiği İstanbul, şimdilerde Mevlevîhâneleri restore ederken aynı zamanda yıkık gönülleri de onarmakta. Mevlâna araştırmacıları ve Mevlâna dostları olarak bundan sonraki dileğimiz ise restorasyonları hemen hemen tamamlanan Galata, Yenikapı ve Bahâriye Mevlevîhânelerinin geçmişte olduğu gibi ehil ellere, ehil gönüllere teslim edilip Türk kültür, san'at ve edebiyatına yeni Ankaravîler, yeni Şeyh Gâlibler, yeni İtrîler, yeni Dede Efendiler kazandırılmasına katkıda bulunmaktır. Bu belki de sokaklarda ve uygunsuz mekânlarda gösteri şekline dönüşen "aşkı hissetmek, Yüce Yaradan'la bir olmak" anlamına da gelen Semâ'nın aslına dönüşü için bir vesile olacaktır.

Bilindiği üzere Türk kültür tarihinin temel taşlarından biri olan Mevlevî kültür, san'at ve edebiyatı yüzyıllar boyu ülkemize sayısız değerler kazandırmıştır. Bu değerlerin yakın tarihimizde yetişenleri de bu Sempozyumumuz vasıtasıyla anılmış oluyor; "biz sizleri unutmadık" deniliyor.

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin "*Kim bizi iyilikle anarsa iyilikle anılsın*" dediği gibi biz de İstanbul Mevlevîhânelerinin her birinden seçmeye çalıştığımız bu edebî âbidelerini, *Aşkın Sultanları Son Dönem İstanbul Mevlevîleri*'ni saygı ile anıyor, Sempozyumun düzenlenmesinde birlikte çalışmaktan gurur duyduğumuz, programın bütün yükünü

omuzlayan Şefik Can Uluslararası Mevlâna Eğitim ve Kültür Derneği'ne, değerli başkanları H. Nur Artıran hanımefendiye, candan emekler sarf eden çalışma arkadaşlarına; Sempozyumumuzda tebliğleriyle hepimizi aydınlatacak ve Mevlevî sultanlarımızın anılmasını sağlayacak olan öğretim üyesi ve araştırmacılarımıza; fikirlerine başvurduğumuz Danışma ve Bilim Kurulu'na; Sempozyuma katkılarından dolayı İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne ve siz değerli konuklarımıza Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi olarak teşekkürü bir borç biliyoruz.

Saygılarımızla...

“Vakitler hayr olsun, hayırlar feth olsun, şerler def olsun...”

Yrd.Doç.Dr. Nuri ŞİMŞEKLER

Selçuk Üniversitesi

Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü

DÜZENLEME HEYETİ

SEMPOZYUM EŞ BAŞKANLARI

H. Nur ARTIRAN – Yrd.Doç.Dr. Nuri ŞİMŞEKLER

DANIŞMA VE BİLİM KURULU

- **Prof.Dr. Mahmud Erol KILIÇ** (Marmara Üniversitesi/İstanbul)
- **Prof. Dr. Cihan OKUYUCU** (Yıldız Teknik Üniversitesi/İstanbul)
- **Dr. A. Selâhaddin HİDAYETOĞLU** (Emekli Öğretim Üyesi/Konya)
- **Dr. Emin IŞIK** (Emekli Öğretim Üyesi/İstanbul)
- **H. Nur ARTIRAN** (Şefik Can Uluslararası Mevlâna Eğitim ve Kültür Derneği Bşk./İstanbul)
- **Yrd.Doç.Dr. Nuri ŞİMŞEKLER** (SÜMAM Müdürü/Konya)
- **Yrd.Doç.Dr. Sezai KÜÇÜK** (Sakarya Üniversitesi/ Sakarya)

İSTANBUL'DA MEVLEVÎLİK VE MEVLEVÎHANELER

Ekrem Işın

Mevlevîlik, 13. yüzyıl sonunda Sultan Veled tarafından kurulur. Çelebilik makamının şekillenmesiyle birlikte tarikat 14. yüzyıl başlarında Ulu Ârif Çelebi'nin faaliyetleriyle Konya dışında, özellikle Batı Anadolu beyliklerinde yaygınlaşır. Bu dönem Mevlevîliğin Karamanoğulları'nın siyasî patronajı altına girdiği dönemdir. Osmanlı Beyliği'nin en güçlü siyasî rakibi olan Karamanoğulları'nın Mevlevîlik üzerindeki himayeci tutumu tarikatın Osmanlı Beyliği'nde kökleşmesini geciktirmiştir.

İstanbul'un Osmanlı egemenliğine geçmesi, Mevlevîliğin tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Mevlevîlik, Fatih Sultan Mehmed dönemi İstanbul'unda, Kalenderhâne Zaviyesi'ndeki çok sınırlı faaliyet hariç tutulursa, hiçbir şekilde etkili olamamıştı. Fatih'in ölümüne kadar Mevlevîlerin İstanbul'da kurabildikleri bir tek Mevlevîhâne bile yoktu. Bunun başlıca iki nedeni vardı. Birincisi, Osmanlı hanedan politikasının, kendisine rakip olabilecek Çelebilerin nüfuzunu denetlenebilir bir seviyede tutma ilkesine bel bağlamasıdır. İkincisi ise, Osmanlı hanedanını kuşkulandıran önemli bir faktörü, Mevlevîliğin Karamanoğulları tarafından himaye edilen bir siyasî güç şeklinde değerlendirilmesini içermektedir. Ancak Fatih Sultan Mehmed'in bu engelleyici siyaseti ölümünden sonra devam etmemiş, yerine geçen II. Bayezid tarafından uygulamaya konulan ve yerel güç odaklarını kontrol altında tutma kaydıyla faaliyetlerine izin verme anlayışı devletin yeni yönetim felsefesi olmuştur. Artık devlet, Mevlevî organizasyonunu imparatorluk coğrafyasındaki kendi sözcüsü gibi görmekte ve bu kurumun sağlıklı bir maddî yapıya kavuşabilmesi için, iktisadî ayrıcalıklar tanımaktadır. Bunun sonucunda Mevlevîlik, İstanbul'daki ilk resmî faaliyet merkezi olan Galata Mevlevîhânesi'ni 1491'de açmış, Bayramiyye, Halvetiyye ve Nakşbendiyye gibi önemli tarikatlar da bu dönemde şehir hayatına katılmışlardır.

II. Bayezid döneminden 17. yüzyıl ortalarına kadar İstanbul'daki Mevlevî faaliyetleri, Çelebilik makamı tarafından atanmış şeyhler tarafından yürütülmüştür. Bu dönem zarfında Galata, Yenikapı ve Beşiktaş mevlevîhânelerinde postnişînlilik yapan şeyhler, dahe önce Anadolu ve Rumeli'de meşihat görevi üstlenmiş şeyhler arasından seçilmişlerdi. Bu dönemin İstanbul'daki Mevlevî kültürü üzerinde iki önemli sonucu olmuştur. Bunlardan birincisi,

atama yöntemiyle postnişîn olan şeyhler, yalnızca meşihat süreleri zarfında faal olabilmışler, kendi halifelerini yetiştiremedikleri için kültürel aktarım sürecinde zaman zaman kopukluklar meydana gelmiş, farklı üsluplar birbirini izlemiştir. Ancak bu sistem, İstanbul'a özgü Mevlevî kültürünün doğuşunu geciktirse de, imparatorluk merkezi ile taşra arasında çift yönlü bir iletişimi sağlaması bakımından faydalı olmuştur. İkinci önemli sonuç, Çelebilik makamının atama yöntemiyle nüfuzlu şeyh ailelerinin ortaya çıkmasını önlemesidir. Bu da hem kendisi, hem de siyasî otorite açısından memnunluk verici bir sonuçtur.

İstanbul'da Mevlevî şeyh ailelerinin gündelik hayat içinde söz sahibi olmaları, dolayısıyla tarikatın tarihinde yeni bir sayfa açmaları, Galata Mevlevîhânesi postnişîni Furuncuzâde Sırrî Abdî Dede'nin meşihatının Bostan Çelebi (ö. 1630) tarafından kaldırılmasıyla başlar. İstanbul'daki Mevlevî şeyh aileleri, 17. yüzyıldan itibaren aşama aşama nüfuz kazanmışlar, bunun sonucunda izledikleri modernleşme yanlısı siyasetle Osmanlı Sarayı'nın yakın desteğini arkalarına alıp, Konya'daki Çelebilik Makamı'nı âdetâ bir tasdik merciine indirmişlerdir. Kültürel açıdan ise, İstanbul'un gündelik hayatıyla yoğrulan rafine bir Mevlevî estetiğinin ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Şeyh Galib ve İsmail Dede Efendi gibi kıymetlerin yetişmesinde, bu ailelerin hazırladıkları kültürel zeminin payı, hiç kuşku yok ki tartışılmayacak değerdedir.

Ekrem Işın

(Ankara, 1955)

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi “Türk Edebiyatı Bölümü”nü bitirdi. 1985’ten itibaren Osmanlı kültür tarihi üzerinde çalıştı. Journal of the History of Sufism’in Thierry Zarcone ve Arthur Buehler ile birlikte ortak editörlüğünü yürütmekte ve İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Osmanlı Araştırmaları Bölümü’nün yöneticiliğini yapmaktadır.

ESELERİYLE İSTANBUL'UN MEVLEVÎ SANATKÂRLARI

Prof.Uğur Derman

İslâmî tarîkatler içinde sanatla böylesine içiçe girmiş belki yegânesi Mevlevîlik olsa gerektir. Lisanın sanatı olan edebiyat ve seslerin sanatı olan mûsıkînin bu dergâh müntesiplerince nasıl baştaçı edildiği ve en yüce mertebesine getirildiği bilinse de, bu bahisler bize verilen konunun dışında kalmaktadır.

Mevlevîlerin çalışmadan boş durmalarına hem Hz.Mevlânâ, hem de Sultan Veled tarafından cevaz verilmediği cihetle, dergâh mensupları bir sanat veya zenaat dalında yetişip tecrübe sahibi olarak eserler vermişler, canlara gelir sağlamışlardır. Meselâ, üzerinde kâşıkalem ağzının kesilmesi ve çatlatılması için kullanılan makta isimli âletin en güzelleri ekseriya mevlevîlerin mamûlatıdır. Kâtia denilen kağıd oymacılığından da cazip örnekleri yine mevlevîler bırakmışlardır.

Birçok mevlevî hattat, Mushaf'dan Mesnevî'ye kadar sayısız yazma kitabı sanat eseri vasfıyla yazarak zamanımıza armağan etmişlerdir. Bu gibi eserleri bezeyen müzehhiplerin arasında da mutlaka mevlevîler vardı. Fakat tezhipde imza atma teâmülü yaygın olmadığı için, bugün onları ayırdetmek imkânından mahrûmuz.

Mevlevîlerin latif eserler bıraktığı bir sanat dalı da saatçilikdir. Geçmiş asırlarda saat îmalı, el işçiliğiyle gerçekleştirilen ve büyük emek isteyen bir çalışma dalıydı. Bu ve yukarda sıralanılan konulardaki eserlerle, onları hazırlayan merhum sanatkarlar zamanın elverdiği ölçüde tanıtılacaktır.

Uğur Derman

1935’de Bandırma’da doğdu,Üsküdar’da büyüdü. Haydarpaşa Lisesi’nden sonra İ.Ü. Eczacılık Fakültesi’ni 1960’da bitirdi.15 yıl serbest eczacılıktan devresinden sonra, 1977-2006 yılları arasında Türkipetrol Vakfı yöneticiliğinde bulundu.

1955 yılından itibaren Üstad Necmeddin Okyay’ın Osmanlı kitap sanatları konusunda talebesi oldu, 1960’da icâzet aldı. Ayrıca Dr.Süheyl Ünver, Mâcid Ayrar ve Halim Özyazıcı gibi hocalardan da çok istifade etti. 1961’den bu yana hat ve sâir kitap sanatları üzerine kitap, makâle, ansiklopedi maddesi ve tebliğ olarak 450’yi aşan yayını vardır. 2008 yılına kadar Marmara ve Mimar Sinan üniversitelerinde lisans, lisansüstü ve doktora derslerini sürdürmüş olup, kendisine 1997’de fahrî profesör (Prof.h.c.) unvânı verilmiştir.

İSTANBUL MEVLEVÎHÂNELERİNDE YETİŞEN EDÎB VE ŞÂİRLER

Mustafa Çiçekler

1965 yılında Konya-Ladik'te doğdu. İlk tahsilini Ladik'te, orta ve lise tahsilini Sarayönü'nde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan 1986 yılında mezun oldu. Aynı yıl Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak üniversiteye intisap etti. 1994 yılında doktor, 2000 yılında doçent, 2006 yılında Profesör oldu. Hâlen İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde öğretim üyesi olarak vazife yapmaktadır. Çalışma alanı daha çok klasik Fars edebiyatıdır. Tasavvufî metin neşirleri ve tercümeleri bulunmaktadır.

Türk kültür ve sanatında çeşitli sanat anlayışlarının teşekkülünde, şahsiyetlerin yetişmesinde, eserlerin meydana getirilip ehli tarafından paylaşılmasında çeşitli odakların, zümre veyahut mahfillerin önemli yeri olagelmıştır.

Klasik kültürümüzde çeşitli yönetici veyahut eşraf konaklarının, hükümdar saraylarının yanı sıra tekke ve zaviyelerin de bu meyanda çok önemli yeri ve önemi vardır. Fakat bilhassa bunlar arasında tasavvufî bir ekol olarak Mevlevîlik ve mekân olarak da Mevlevî dergâhları daha bir dikkatle ve ehemmiyetle üzerinde durulmayı hak eder. İstanbul ve Konya için de, genel olarak Osmanlı coğrafyası için de durum böyledir.

Kanaatimizce bunun vücut bulmasında Mevlânâ'nın edebî ve sanatkâr şahsiyeti, başta Mesnevî olmak üzere onun coşkulu gazellerinin devrinde ve sonrasında uyandırdığı etkisi büyüktür.

Ayrıca Mevlânâ sonrasında bu yolun büyüklerinin şiire, musikîye, hat sanatına, bütünüyle güzel sanatlara gerek icra gerekse ilgi boyutunda gösterdiği rağbet ve ciddi katkıları da düşünülmelidir.

Bu çerçevede düşünüldüğünde Mevlevîhanelere bir türlü yolu uğrayıp oradan beslenmiş, feyiz almış ve feyiz dağıtmış şair ve ediplerin sayısının azımsanamayacak sayıda olduğu muhakkaktır.

Mustafa Çiçekler

1965 yılında Konya-Ladik'te doğdu. İlk tahsilini Ladik'te, orta ve lise tahsilini Sarayönü'nde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan 1986 yılında mezun oldu. Aynı yıl Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak üniversiteye intisap etti. 1994 yılında doktor, 2000 yılında doçent, 2006 yılında Profesör oldu. Hâlen İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde öğretim üyesi olarak vazife yapmaktadır. Çalışma alanı daha çok klasik Fars edebiyatıdır. Tasavvufî metin neşirleri ve tercümeleri bulunmaktadır.

İSTANBUL MEVLEVÎHANELERİ'NDE YETİŞEN MÛSİKÎŞİNASLAR

Y. Doç. Dr. Nuri ÖZCAN

Dinî çehrelerinin dışında ayrıca birer kültür, san'at, edebiyat ve mûsikî mahfilleri halinde toplumun sanat ve zevk dünyasında geniş ufuklar açan mekânlar olarak tarihteki yerini alan tekkeler, Osmanlı başkentinin yaklaşık beşyüz yıllık tarihinde sözünü ettiğimiz sahalarda birçok kültür ve san'at insanının yetişmesinde büyük katkılar sağlamıştır. Bunlar arasında, zikirlerinde mûsikiye diğer tarîkatlardan daha farklı bir şekilde yer veren “Mevleviyye” tarikatının ayrı bir yeri vardır. Mevlânâ'nın tasavvufî düşünceleri etrafında şekillenen Mevlevîlik, ciddi mûsiki eğitimi veren dergâhları ve mûsiki icrâ mekânı niteliğindeki semâhaneleriyle Osmanlı döneminde mûsikinin gelişmesinde yüzyıllar boyu büyük bir merkez görevi yapmıştır. Mevlevî âyini (zikri, mukâbelesi) esnasında icrâ edilen Mevlevî mûsikîsi eserleri (Mevlevî âyinleri) Türk mûsikisinin her bakımdan özünü teşkil eder. Türk mûsikîsi tarihinde dinî ve dindışı sahalarda şâheserler ortaya koymuş bestekârların çoğu bu tarîkatın mensubu olduğu gibi bir kısmı da en azından bu tarîkatın feyz kaynağından beslenmiştir. Pek çokları arasında meselâ şair, neyzen ve “çeng” adlı mûsiki âletini

çalmaktaki mahâretinden dolayı “çengî” diye tanınan Yusuf Dede (ö. 1669); saray hanendelerinden, şair, hattât, dinî ve dindışı sahada pekçok eser vermiş, bilhassa “tekbir” ve “salât-ı ümmiyye” gibi besteleriyle ölümsüzleşmiş Mustafa İtrî Efendi (ö. 1711); Galata Mevlevihanesi şeyhlerinden kutbünnâyî, şair, bestekâr, mûsiki nazariyatçısı Osman Dede (ö. 1729); XIX. yüzyılın dahî sanatkârları İsmail Dede (ö. 1846); Ali Nutki Dede, kardeşleri Abdûlbâkî Nâsır (ö. 1821) ve Abdürrahîm Kûnhî Dede’ler ve yüzyılın sonunda Eyyübî Zekâî Dede (ö. 1897) bu tarîkatın mensubu önemli mûsikişinaslardan sadece birkaçıdır.

Nuri Özcan

1951 yılında Kuşadası'nda doğdu. İstanbul İmam Hatip Okulu'ndan ve İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nden mezun oldu (1976). Aynı yıl İstanbul Belediye Konservatuvarı (günümüzde İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı) “Türk Mûsikisi Bölümü”nü de bitirdi. Kısa süreli Orta Öğrenim'deki öğretmenliğinin ardından 1977'de İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'ne “Meslekî Türk Mûsikisi” asistanı oldu. 1982'de Yüksek İslâm Enstitüleri'nin İlâhiyat Fakültelerine dönüştürülmesinden sonra Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'nde görevine devam etti. 1983 yılında “XVIII. Yüzyıl'da Osmanlılar'da Dinî Mûsiki” adlı tezi ile doktor oldu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nü de bitirmesinin yanı sıra öğrencilik döneminde kurumsal anlamda bazı “mûsikisi” çalışmalarına katıldı. Bunlar arasında uzun süre devam ettiği, “İstanbul Üniversitesi Korosu”, onun mûsiki hayatının şekillenmesinde önemli bir dönüm noktası oldu. Pek çok dergi ve ansiklopedi de ilmî makaleler yayınladı, millî ve milletlerarası sempozyum ve kongrelere tebliğleriyle iştirak etti. Halen adı geçen İlâhiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görevine devam etmektedir.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İSTANBUL'DA MEVLÂNA, MEVLEVÎLİK VE MESNEVÎ DERSLERİ

Prof. Dr. Cihan Okuyucu

Büyük bir düşünür olduğu kadar emsalsiz bir sanatkar oluşuyla da kendisinden sonraki kültürel hayatımızı besleyen ana damarlardan birini teşkil eden Hz.Mevlana ve kurucusu olduğu Mevlevilik, Osmanlı dönemi boyunca muhtelif güzel sanat erbabı ve bilhassa şair ve musikişinaslar için vazgeçilmez bir ilham kaynağı olduğu gibi geleneğin kesintiye uğradığı cumhuriyet devrinde de bu ehemmiyetini büyük ölçüde korumuştur. Bu etki altındaki bir çok şair arasında bilhassa Arif Nihat Asya ile Asaf Halet Çelebi ilk elde hatırlanacak isimlerdir. Diğer taraftan Cumhuriyet devri hikaye ve romancıları arasında da eserlerini bir nevi telkin vasıtası olarak kullanan; Samiha Ayverdi, Emine Işinsu, Nezihe Araz ve Münevver Ayaşlı gibi isimler yanında, sanatını mevlevi kültürüyle besleyen Ahmet Hamdi Tanpınar Halide Edip Adıvar, Müfide Ferit Tek, Peyami Safa, Reşat Nuri Güntekin ve en son olarak da Elif Şafak gibi yazarlar epey bir yekun teşkil etmektedir..Bu tebliğin ilk kısmında biz, yakın edebiyatımızdaki sözkonusu etkiyi özetlemeye çalışacak, ikinci kısmında ise yakın devir mevlevilerinden bir çoğunun imzalarını taşıyan A.H.Çelebinin gençlik defteri Defter-i meşahir'i tanıtmaya çalışacağız..

Cihan Okuyucu

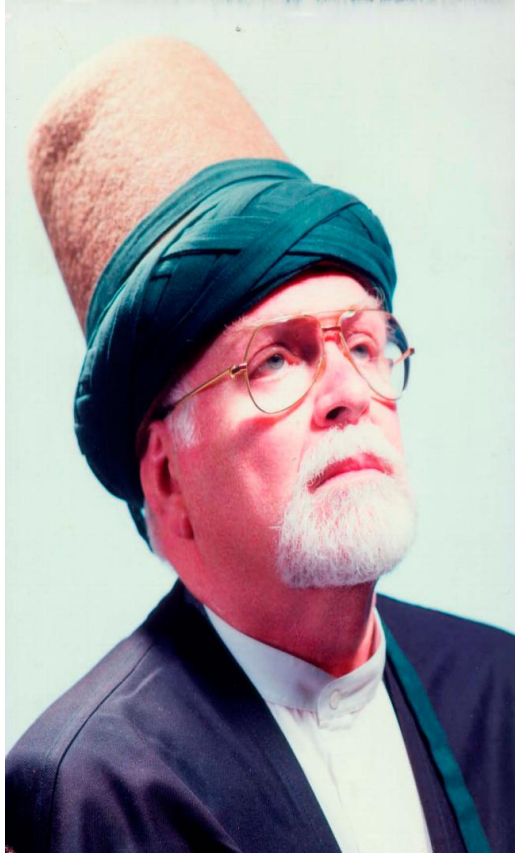

1959 yılında Hendek/Adapazarı'nda dünyaya gelen Cihan Okuyucu, 1980 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi ve Süleymaniye Kütüphanesi'nde elyazması uzmanı olarak göreve başladı. “Cinani, Hayatı, Eserleri ve Divanı'nın Tenkitli Metni “ ünvanlı doktora çalışmasını 1985 yılında tamamladı. 1986 yılında Erciyes Üniversitesinde Yardımcı Doçent olarak akademik hayata başladı. Burada 1990 yılında Doçent, 1996 tarihinde de Profesörlüğe yükseltildi. 1998-2008 yılları arasında Fatih Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm başkanı olarak görev yaptı. Halen Y.T.Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışıyor.

Gezi yazılarını toplayan Göz Gördü Kalem Yazdı isimli kitabı 2006 Türkiye Yazarlar Birliği ödülüne layık görüldü.

Evli ve beş çocuk babası olan yazarın yayınlanmış 17 kitabı ve çok sayıda makale ve tebliği bulunmaktadır. Ayrıca çeşitli radyo ve televizyon kanallarında Mesnevi Sohbetleri yayınlanmaktadır.

**HZ. MEVLÂNA'NIN 21. KUŞAK TORUNU DR, CELÂLEDDİN
BÂKIR ÇELEBİ (1926-1996)**

HALEP'TEN İSTANBUL'A BABAM CELÂLEDDİN BÂKİR ÇELEBİ

Esin Çelebi Bayru

(Hz. Mevlâna'nın 22. Kuşak Torunu - Uluslararası Mevlânâ Vakfı Başkan Yardımcısı)

Hz. Mevlâna'nın 21. Kuşak torunu Celâleddin Bâkır Çelebi, 25 Aralık 1926'da Mehmed Bâkır Çelebi'nin oğlu olarak onun meşihatta bulunduğu Halep'te dünyaya gelmiştir. Halep askeri valisi Çerkez Mehmed Beyin kızı İzzet Hanım ile evli olan Mehmed Bâkır Çelebi, 1939'da ziyaret için Türkiye'ye gitmiş, ancak Haleb'e dönüşü yasaklanınca, İzzet Hanım, çocukları ile birlikte Halep'te tekkede kalmış ve ileride Makam Çelebisi olacak olan oğlu Celâleddin Çelebi'yi tekke terbiyesi ile büyütmüştür.

Ailesinden aldığı Türk kültürü ve Mevlevî âdâbı ile büyüyen Celâleddin Çelebi, okul çağına gelince önce mahalle mektebine, daha sonra Fransız Okuluna kaydolmuştur. Türk, Arap, Fransız dili, edebiyatı ve kültürünü çok iyi kavrayan Çelebi'nin öğrendiği Latince, ileride pek çok dili kolay konuşmasına yardımcı olacaktır. 1943'te babası Bâkır Çelebi'nin yanına İstanbul'a gelen ve 1943-44 öğrenim yılında Galatasaray Lisesi'ne devam eden Celâleddin Çelebi o yıl babasının vefatı üzerine Haleb'e geri dönmüş, liseyi bitirdikten sonra Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde İngilizce lisan eğitiminin yanı sıra hukuk tahsil etmiştir.

Babasının vefatının ardından Celâleddin Çelebi'nin mânevî sorumluluğu artmış, Mevlevîhâne şeyhlerinin Halep'te yaptıkları toplantı neticesinde, "Makam Çelebiliği"ne seçilmiştir. Ancak yaşı küçük olduğu için amcası Şemsü'l Vâhid Çelebi kendisine vekâlet etmiştir. 1945 yılında yeni kurulan Suriye Hükümeti Celâleddin Çelebi'nin kendi vatandaşlıklarına geçmesini istemiş, babam da kabul etmeyince bütün mal varlığına ve Halep Mevlevîhânesi'nin vakıflarına el konmuştur.

1948'de İstanbul'da teyzesinin kızı Fatma Güzide ile evlenen Celâleddin Çelebi, tekrar eşiyle Halep'e dönmüş; 1958 yılında ise Türklere karşı başlatılan olumsuz girişimler neticesinde temelli olarak İstanbul'a geri dönmüş ve vatani görevini yerine getirdikten sonra İstanbul'daki evini sohbet toplantılarına açmıştır.

Celâleddin Çelebi, bundan sonra hayatını tamamıyla Hz. Mevlâna ve Mevlevî kültürüne adanmış, Konya'daki Şeb-i Arûs etkinliklerinin düzenlenmesinde, Selçuk Üniversitesi'nde Mevlâna Kongrelerinin başlatılmasında ve yurt içi ve dışında Hz. Pîr'i ve Mevlevî Kültürünü tanıtmada büyük gayretler sarf etmiştir. Bu hizmetleri karşılığında 1989 yılında Konya Selçuk Üniversitesi tarafından kendisine "Şeref Doktoru" unvanı verilmiştir. 13 Nisan 1996 akşamı, dünya odasından, âhîret odasına göç eden Celâleddin Çelebi İstanbul ve Konya'da kılınan

cenaze namazlarının ardından Hz. Pîr'in türbesinin karşısındaki Üçler Mezarlığı'nda sirlanmıştır.

Esin ÇELEBİ BAYRU

(Hz. Mevlâna'nın 22. Kuşak Torunu - Uluslararası Mevlânâ Vakfı Başkan Yardımcısı)

2 Nisan 1949 tarihinde Halep'te doğdu. Babası Hz. Mevlâna'nın 19. Kuşak torunlarından Konya Mebusu ve TBMM I. Dönem Başkan Vekili Abdülhalim Çelebi'nin torunu Celâleddin Çelebi, annesi ise Osmanlı Vezirlerinden Namık Paşanın torunu Güzide hanımdır. Hz. Mevlâna'nın 22. Kuşak torunları olarak dünyaya gelen 5 kardeşin en büyüğü olan Esin Çelebi, dedesi ve babasının Postnişinliği görevi nedeniyle 9 yaşına kadar doğduğu Halep'te yaşadı, 1958 yılında ailesi ile birlikte İstanbul'a yerleşti.

İstanbul Özel Işık Lisesi'nde ilk orta ve lise tahsilini tamamladı, daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Filolojisi Bölümünde tahsil gördü.

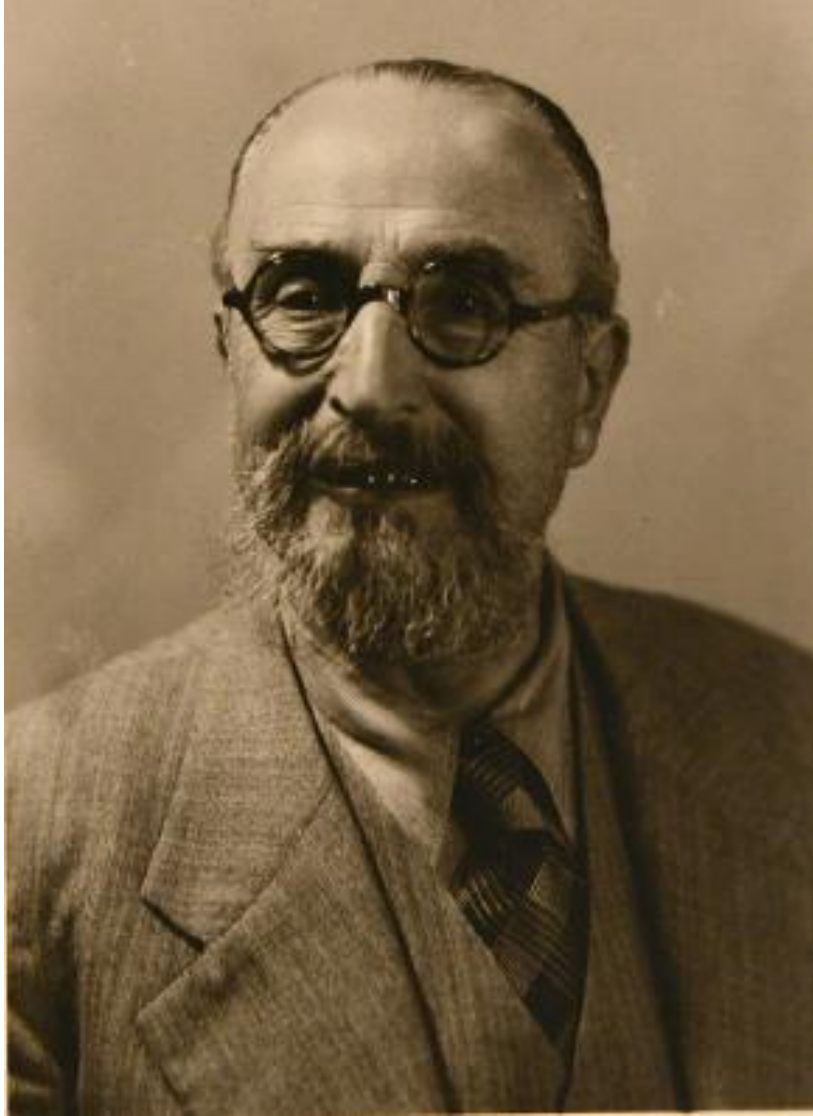
1972 yılında ticaretle uğraşan Osman Bayru ile evlenen Esin Çelebi, Azra ve Esra adında iki kız ve iki torun sahibidir.

Sosyal hayatta da çalışmalarını devam ettiren Esin Çelebi, Özel Işıklar Lisesi Derneği olan Feyziyeliler ve Işıklar Derneğinin çeşitli kademelerinde çalıştı, bir dönem başkanlığını yürüttü.

Babasının vefatının ardından Konya'da Mayıs ve Aralık aylarında düzenlenen Mevlâna'yı anma etkinliklerine davetli olarak katılan Esin Çelebi, yurt içi ve dışından gelen konferans davetlerine de katılmakta ve cedit Hz. Mevlâna'yı ve Mevlevîlik Kültürünü anlatmaya gayret sarf etmektedir.

Esin Çelebi, kardeşi Faruk Hemdem Çelebi'nin Başkanlığını yaptığı Uluslararası Mevlânâ Vakfı'nda da Başkan Yardımcılığı görevini yürütmekte, diğer kardeşleriyle birlikte yurt içi ve dışında etkinlikler düzenlenmesine katkılarda bulunmaktadır.

**HZ. MEVLÂNA TORUNU, MEVLÂNA DERGÂHI SON POSTNİŞİNİ
VE ESKİ MİLLETVEKİLİ VELED ÇELEBİ İZBUDAK (1867-1953)**

VELED ÇELEBİ VE ÇELEBİLİK MAKAMINDA GEÇEN YILLAR

Dr. Yakup Şafak

Mehmed Bahâeddin Veled Çelebi (İzbudak, Konya 1867 – Ankara 1953) Mevlâna soyundan gelen, Mevlevî muhitinde bu kültürle yetişmiş olan bir kişidir. Mevlevî kimliğinin yanı sıra kültür ve edebiyat tarihimizde Türkçülük ve Türkçecilik hareketindeki yeri ve bu alandaki ilmî, fikrî, kültürel çalışmalarıyla da tanınmıştır.

Konya'daki tahsil hayatından ve 4 yıl kadar Vilâyet'in Yazı İşleri Dairesi'nde memuriyetten sonra 1889 yılında bilgi ve görgüsünü ilerletmek için İstanbul'a göç etmiştir. Bahâriye Mevlevîhanesi'nde yaklaşık 2 yıl ikametten sonra Dahiliye Nezâreti Matbûât-ı Dâhiliye Kalemî'nde sansür memuru olarak görev almış; aynı zamanda orta dereceli okullarda -ve bir ara Darülfünun'da- Farsça öğretmenliği yapmış; bu arada dönemin önde gelen edip ve şairleriyle, özellikle Necip Asım'la tanıştıktan sonra Türkçülük akımının bir mensubu olarak dil ve edebiyat alanında yazılar, şiirler yazmış ve eserler hazırlamıştır. Diğer taraftan İttihat ve Terakkî Derneği'nin üyeleri arasına girmiş, onların toplantılarına katılmıştır.

II. Meşrûtiyet'in ilânından sonra memuriyetten istifa ederek kalemiyle geçinmeye niyetlenmiş; bu sıralarda Galata Mevlevîhanesi şeyhliğine atanmış; burada önce vekil ve bilâhare asil olarak iki yıl kadar görev yaptıktan sonra Sultan Reşad tarafından azledilen Abdülhalim Çelebi'nin yerine Konya Mevlâna Dergâhı postnişinliğine tayin edilmiştir.

Burada çeşitli hizmetlerle geçirdiği 9 yıllık görev süresi içindeki en önemli hadiselerden biri, I. Dünya Savaşı'nda Suriye Cephesi'ndeki askerlerin maneviyatını artırmak için Dördüncü Ordu'ya katılan Mücâhidîn-i Mevleviyye Taburu'nun teşkil edilmesidir. O zamanlar Tabur'a 70 küsur mevlâhanede bulunan dede ve dervişlerin büyük çoğunluğu katılmıştır. 1915-1918 arasındaki bu sefer, 3,5 yıl kadar sürmüştür.

I.Dünya Savaşı sonrasında İttihat ve Terakkî Partisi hükümetten uzaklaştırılınca Sultan Vahideddin tarafından görevden alınan Veled Çelebi'nin yerine tekrar Abdülhalim Çelebi getirilmiş; Şurâ-yı Devlet azalığına seçilen Veled Çelebi, Millî Mücadele hareketine katılmak üzere Antalya yoluyla Ankara'ya geçmiş; burada yeni teşkil olunan hükümete, dil çalışmalarıyla destek vermiş ve 20 yıl milletvekilliğinde bulunmuştur.

Nihayet eşi Enise ve kızı Devlet Hanım'ın varlığında, 4 Mayıs 1953 tarihinde Ankara'da vefat edip Cebeci Mezarlığı'na gömülmüştür.

Veled Çelebi, ilmî ve edebî çalışmaları kadar fikrî ve siyasî mücadelelerdeki

yönleriyle de temayüz etmiş; gerek Osmanlı, gerek Cumhuriyet dönemlerinin önde gelen birçok devlet yöneticisi, âlim, edip, fikir adamı vs. ile görüşmüş, irtibat kurmuş, müşterek faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bilhassa Türk dili ve edebiyatı, Mevlâna ve Mevlevîlik konularında verimli çalışmalarda bulunmuş; tercümeler yapmıştır. Bu alanlarda büyük bir birikime sahip bulunan ve geniş ölçüde kendi kendini yetiştirmiş olan Çelebi, aynı oranda da eleştiriler almış bir kişidir. Eleştiriler, hem şeyhliği dönemindeki uygulamaları, hem de fikrî, siyasî, kültürel alanlardaki görüşleriyle ilgili olmuştur.

Bu tebliğde, Veled Çelebi'nin hayat hikâyesi özet olarak sunulduktan sonra, onun 1910-1909 yılları arasında, çelebilik makamında geçirdiği yıllar, olaylar, hizmetler, ilmi ve edebi çalışmalar, aile hayatı, Suriye Cephesinde yaşananlar ele alınacaktır. Zikredilen dönemi aydınlatırken neşredilmiş kaynakların yanında Veled Çelebi'ye ait bazı basma ve yazma eserlerle çeşitli belge ve dokümanın da içinde bulunduğu Uzluk Arşivi'nden de geniş ölçüde istifade edilecektir. Zikredilen Arşiv, halen Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi ile Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde bulunmaktadır.

Yakup Şafak

**MESNEVİNİN NAHİFİ TERCÜMESİYLE İSMİ BÜTÜNLEŞEN HZ.
MEVLÂNA TORUNU PROF DR. AMİL ÇELEBİOĞLU
(1934-1990)**

MEVLÂNA TORUNU BİR AKADEMİSYEN: PROF. DR. ÂMİL ÇELEBIOĞLU

Prof. Dr. Emine YENİTERZİ

Klasik Türk edebiyatı sahasının en önemli ilim adamlarından biri olan Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu, son Karaman Mevlevihanesi Şeyhi Ebûbekir Çelebi'nin torunudur. 20 Nisan 1934'te Karaman'da dünyaya gelmiş, 1961'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı ve Sanat Tarihi Bölümlerinden mezun olmuştur. Edebiyat ve sanat tarihi öğretmenliği, lise müdür yardımcılığı gibi görevlerde bulunan Çelebioğlu akademisyenlik hayatına 1966'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde başlamış, Atatürk Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi'nde devam etmiş, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyesi iken 2 Temmuz 1990'da hacda Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu; *“Yazıcıoğlu Mehmed ve Muhammediyyesi”*, *“Sultan II. Murad Devri Mesnevîleri”*, *“Kıyafet İlmi”* gibi akademik tezleri; *Ramazannâme*, *Erzurumlu İbrahim Hakkı*, *Ali Nihat Tarlan*, *Kanûnî Sultan Süleymân Devri Türk Edebiyatı* adlı kitapları, onlarca makale, bildiri ve ansiklopedi maddeleriyle klasik Türk edebiyatının derinliğini ve genişliğini ortaya koyan, sahasında uzman bir ilim adamıdır. *Türk Bilmeceler Hazinesi* ve *Türk Ninniler Hazinesi* adlı çalışmalarıyla Türk halk edebiyatına ölmez eserler kazandırmıştır. *Mesnevî-i Şerîf*, *Aslı ve Sadeleştirilmiş* ile *Manzum Nahîfî Tercümesi* adlı dev eseri yanında Mevlâna ve Mesnevî'yi konu edinen birçok bildiri ve makale ile Mevlâna soyundan gelmenin gereğini yerine getirmiş bir akademisyendir. Lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde sayısız öğrenci yetiştirmiş; örnek şahsiyetiyle öğrencilerine yalnızca ilim değil, insanlık da öğretmiş müstesna bir şahsiyettir. Hayrânî mahlasıyla aruz ve hece vezniyle kaleme aldığı şiirleri ise onun sanatkar yönünün tezahürüdür.

Bu bildiride Mevlâna'nın hem soyundan hem de huyundan gelen, ilmiyle âmil bir gönül adamı olan Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu akademik ve insanî yönleriyle tanıtılmaktadır.

Emine YENİTERZİ

1959'da Konya'da doğdu. 1981'de Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl adı geçen bölümde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. "Divan Şiirinde Na't" konulu teziyle 1989'da doktor oldu. 1990'da yardımcı doçentlik, 1996'da doçentlik, 2003'te profesörlük kadrosuna atandı. Hâlen Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığı görevine devam eden Yeniterzi, evli ve iki çocuk annesidir.

Yayımlanmış kitapları:

Sevginin Evrensel Mühendisi Mevlâna-Güncel Yorumlarla, Ankara 2008; **Jalâl Al-Dîn Al-Rûmî-A Muslim Saint, Mystic and Poet**, Tokyo 2006 (Japonca); **Mevlâna Âsığı Konyalı Bir Şair Veysel Öksüz ve Şiirleri**, Konya 2006; **Kubbe-i Hadrâ'nın Gölgesinde-Mevlânâ Celâleddin Rûmî Üzerine Makaleler**, Konya [2005]; **Behiştî'nin Heşt Behişt Mesnevîsi**, İstanbul 2001; **Jalâl Al-Dîn Al-Rûmî-A Muslim Saint, Mystic and Poet**, Translated by Bülent Baloğlu, Ankara 2000; **Mevlânâ Celâleddin Rûmî**, Ankara 2007; **Divan Şiirinde Na't**, Ankara 1993; **Türk Edebiyatında Na'tlar (Antoloji)**, Ankara 1993.

**YENİKAPI MEVLEVÎHÂNESİ ŞEYHLERİNDEN MEHMED
CELÂLEDDİN DEDE (Ö.1908)**

YENİKAPI MEVLEVÎHÂNESİ ŞEYHLERİNDEN MEHMED CELÂLEDDİN DEDE (Ö. 1908)

Yrd. Doç. Dr. Sezai KÜÇÜK

XIX. yüzyılın en önemli Mevlevî şeyhlerinden biri ve bu yüzyılın en yetkin Mevlevî şeyhlerinden Osman Selahaddin Dede'nin (ö. 1304/1887) oğlu olan Mehmed Celâleddin Dede, Yenikapı Mevlevîhânesinin on dokuzuncu postnişinidir. 8 Rebiülevvel 1265 (1 Şubat 1849) tarihinde Yenikapı Mevlevihanesi'nde dünyaya gelen Mehmed Celâleddin Dede, çocukluğundan itibaren Yenikapı dergâhında başlayan eğitim ve öğretim hayatına Davut Paşa Rüşdiyesi'nde devam etmiş ve buradan mezun olmuştur. Daha sonra zamanın ileri gelen âlimlerinin derslerine devam etmiş ve bu süreçte dinî ve tasavvufî ilimlerde özel dersler almıştır. Ayrıca babasından *Mesnevî* ve *Fusûsu'l-Hikem*, Tunuslu Mustafa Efendi'den *Fütühât-ı Mekkiyye* ve *Buhârî-i Şerif* okumuştur. *Mesnevî* takrîrine Selanikli Mehmed Es'ad Dede'den devam etmiş ve 1305/1887 yılı Aralık ayında Eskişehir Mevlevî Dergâhı şeyhi Hasan Hüsnî Dede tarafından kendisine *Mesnevî* icâzeti verilmiştir.

Babasının ihtiyarlığı sebebiyle bir kenara çekilmesiyle, 1286/1870 yılından itibaren Konya Mevlevî Dergâhı postnişini Safvet Çelebi'nin izniyle 22 yaşında babasına vekâleten posta geçmiş, bu vekâleti babası hayatta iken on sekiz seneye yakın devam etmiştir. 1305/1887'de babasının vefatıyla da asaleten posta oturmuş ve altmış bir yaşında vefat edinceye kadar bu makamda yirmi iki yıla yakın hizmet-i meşîhatte bulunmuştur.

Kendisine şeyhlik makamı asaleten tevcih edildikten sonra mukabele günü olan Perşembe günleri, kürsüden babasının telif ettiği *Mesnevî Şerhi*'ni takrîre başlamış ve bu takrîr on sekiz sene devam etmiştir. Vefatından bir iki sene evvel de Cuma geceleri şeyh dairesinde Mecdüddin Sipahsalar'ın Farsça *Menâkıb*'ını okuyarak hazır bulunan dedelere, dervişlere ve sevenlerine şerh etmiştir.

İlmi ve yüksek ahlakî seciyesi ile gerek tarîkat çevreleri gerekse de ilmiye sınıfı nazarında saygı duyulan bir zat olan Mehmed Celâleddin Dede, Şâzeliyye, Cîştîyye ve Kadiriyye tarîkatlardan icâzetli bir Mevlevî şeyhi olarak da dikkat çekmiştir.

Celâleddin Dede'nin tarîkat usûl ve adâbını korumaktaki gayreti, şer'i ölçülere riâyetteki azmi, Mevlevî tarîkati içerisinde bulunan bazı Mevlevîlerce, "bu tarîkatı Nakşbendiyyenin Hâlidî koluna çevirdi" ithamlarına sebep olmuştur.

Celâleddin Dede, babası Osman Selahaddin Dede'den Yenikapı Mevlevîhânesi meşîhatını devralmakla beraber onun aynı zamanda sosyal ve siyâsî mirasını da devralmıştır. Sultan II. Abdülhamîd'in Celâleddin Dede ile zaman zaman istişare etmesi ve; *“Celal Efendi ince düşünür”* demesi bu alandaki yerinin tespiti için de önemlidir.

Devrin karmaşık siyâsî ve sosyal olayları içerisinde maharetini ortaya koyan Celâleddin Dede mûsikî alanında, bestekârlığı ve tanbur çalmaktaki mahareti, mızrab vurmaktaki fevkalade kabiliyeti ile de mahir bir sanatçıdır. Ârifâne ve âşıkâne şîirleri bulunan Celâleddin Dede şîirde “Şeyhî” mahlasını kullanmıştır.

Biz bu tebliğimizde Mehmed Celaleddin Dede'nin biyografisini aktarmakla birlikte Yenikapı Mevlevihanesi merkezinde ve Mehmed Celaleddin Dede çevresinde gelişen dönemin siyasi, kültürel ve tasavvufi hadiselerine de değinmeye çalışacağız.

Sezai Küçük

Sezai KÜÇÜK, 1967 yılında Kayseri-Yeşilhisar'da doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Yeşilhisar'da, Yüksek öğrenimini Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. Üsküdar İmam-Hatip Lisesi'nde üç yıl öğretmenlik görevinde bulunduktan sonra 1993 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde göreve başladı. 1993 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tasavvuf Bölümü'nden “*Hace Abdullah Ensari ve Kitâbü'l-Fütûve'si*” konulu tez ile Yüksek Lisans yaptı. Aynı bölümde “*XIX. Asırda Mevlevilik ve Mevleviler*” konulu tez ile 2000 yılında Doktor oldu. Tasavvuf, Mevlana, Mevlevilik ve Mevlevihaneler üzerine çalışmalar yapan KÜÇÜK, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalında Yardımcı Doçent olarak görev yapmaktadır.

Mevlana ve Mevlevilik ve Mevlevihaneler üzere yazılmış makaleler ve sunduğu bildirileri bulunan KÜÇÜK'ün eserleri şunlardır:

- KÜÇÜK, Sezai, *Mevleviliğin Son Yüzyılı*, Vefa Yayınları, İstanbul 2007 (II. Baskı)
- KÜÇÜK, Sezai, *Fîhi Mâ Fîh'ten Seçmeler*, Rumi Yayınları, Konya 2007.
- KÜÇÜK, Sezai, “Mesnevî’de Mevlana’nın Ahlak Anlayışı”, *Teorik ve Pratik Yönleriyle Ahlak*, (editörler: R. Kaymakcan-M. Uyanık) Dem Yayınları, İstanbul 2007, s.283-320. (Ulusal kitapta bölüm)
- KÜÇÜK, Sezai, *1001 Sufî*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 2007.
- KÜÇÜK, Sezai, *Mevlana İle Bir Ömür*, Sufî Yayınları, İstanbul 2007.
- KÜÇÜK, Sezai, *Rumi&Hıs Sufî Path of Love (Sama and Spiritual Sings Within)*, New Jersey, 2006, (Kitapta bölüm).
- KÜÇÜK, Sezai, *Mesnevi'den Seçme Hikâyeler*, Nehir Yayınları, İstanbul 2005
- KÜÇÜK, Sezai, *Akbisarlı Şeyh İsa Menakıbnamesi*, İbn-i İsa Saruhani, (Hzl. S. Küçük-R. Muslu), Aşîyan Yayınları, Sakarya 2003.

**YENİKAPI MEVLEVÎHÂNESİ SON ŞEYHİ ABDÜLBÂKİ DEDE
(BAYKARA) (1883-1935)**

MAHZUN BİR ŞAİR: YENİKAPI MEVLEVÎHÂNESİ'NİN SON ŞEYHİ ABDÜLBÂKÎ BAYKARA DEDE

Dr. Mustafa Erdoğan

Abdûlbâkî Dede; Timur saldırısından kaçarak Kütahya civarında bulunan Germiyanogulları Beyliği'ne sığınan Pîr Baba Sultan-ı Horasanî'nin soyundan gelen ve Mevlevîliğe bağlanıp daha sonra Yenikapı Mevlevihanesi şeyhline atanan Ebubekir Dede ailesine mensuptur. Asıl adı Mehmed Abdûlbâkî olup 20 Temmuz 1883 Yenikapı Mevlevîhânesi'nin harem kısmında dünyaya gelmiştir. Dedesi meşhur Mesnevîhân Şeyh Osman Salâhaddîn Dede, babası Şeyh Mehmed Celâleddîn Dede'dir. Davudpaşa Rüşdiyesi'ni bitiren Abdûlbâkî Efendi, Demircili Ahmed Fuad ve İsmâil Sâib Efendi, Mehmed Es'ad Dede ve Hasîrî-zâde Elif Efendi gibi devrin tanınmış âlim ve şeyhlerinden dersler alarak yetişmiş ve sonunda *Mesnevî* ve ilmiyye icâzetnâmeleri almıştır. Bunların yanında Abdûlbâkî Efendi'nin çok küçük yaşlardan itibaren geleneksel Mevlevî terbiyesinden geçtiğini, sikke giyip semâ çıkardığını, çile çektiğini; bir şeyh oğlu ve adayına yakışır şekilde Mevlevî âdâb ve erkânını öğrenip, kültürünü tahsil ettiğini, edebiyat ve mûsikî dersleri aldığını tahmin etmek çok da zor değildir.

Babasının son yıllarında zaten ona vekâlet etmiş olan Abdûlbâkî Efendi, onun vefatından sonra, 1909'da Yenikapı Mevlevîhânesi'ne şeyh ve Mesnevîhân olarak tayin edilmiştir. Meclis-i Meşayih azalığı yapan ve kumandan vekili olarak Gönüllü Mevlevî Alayı'na da katılan Abdûlbâkî Dede, 1925 yılına kadar şeyhlik vazifesini sürdürmüştür. Tekkelerin kapatılmasından sonra maddî ve manevî sıkıntı içine düşen Abdûlbâkî Baykara, ailesinin geçimini temin etmek için çeşitli işler yapmış; bu bağlamda Kütüphaneleri Tasnif Komisyonu üyeliği, kısa süreli İstanbul Türk Ocağı müdürlüğü ve Halk Fırkası memurluğu, ayrıca Darülfünun Edebiyat ve İlahiyat fakültelerinde Farsça hocalığı yapmıştır. Ancak 1933 yılındaki üniversite reformu ile buradan da çıkartılan Baykara'nın son görevi, Makriköy Bezezyan İdadîsi (Bakırköy Ermeni Lisesi/Ortaokulu) edebiyat öğretmenliğidir. Burada sadece iki ay kadar çalışabilen Abdûlbâkî Baykara, 28 Şubat 1935 Perşembe günü vefat etmiş vasiyeti gereği Mevlevîhâne'nin bitişiğindeki **Hamuşan Mezarlığı'na** daha önceden hazırlanan kabre defnedilmiştir.

Şeyh Mehmed Abdûlbâkî Efendi kaynaklarda gayet zarif bir İstanbul beyefendisi, ilmi ve irfanı ile kalpleri cezbeden kâmil bir şeyh olarak nitelenmektedir. Bunun yanında

Abdûlbâkî Dede'nin en dikkati çeken tarafı şairliğidir. Yeni tarzda yahut halk şiiri tarzında da şiirler yazmakla birlikte daha çok divan şiiri geleneğinin devamı niteliğinde şiirler yazmıştır. Yazdığı şiirlerde Bâkî mahlasını kullanan Abdûlbâkî Efendi'nin bir divan oluşturacak kadar, 220'ye yakın manzumesi tarafımızdan tespit edilmiş ve incelenmiştir. İsteddiği her vadide şiir yazabilen Baykara'nın şiirleri daha ziyade âsıkâne denilebilecek bir muhtevadadır. Ayrıca Baykara manzum tarih düşürme konusunda da devrinin önde gelen isimlerindendir.

Abdûlbâkî Dede'nin Türkçe şiirlerinin yanında Farsça şiirleri ve manzum Hüsn ü Aşk isimli bir tiyatrosu, ayrıca Mevlânâ'ya atfedilen "semâ" redifli şiirin şerhi olan *Tuhfetü's-Sâmi'in*, *Tarih-i Beyhâkî Tercümesi*, müsvedde bir şairler tezkiresi, *Defter-i Dervîşân-II*'ye ilaveleri, tasavvufî ve ilmî makale, yazı ve mektupları da bulunmaktadır.

Mustafa Erdoğan

Mustafa Erdoğan, 1971 yılında Yozgat'ta doğdu. 1994 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Eski Türk Edebiyatı alanında 1997 yılında Kırıkkale Üniversitesi'nde yüksek lisansını, 2008 yılında Gazi Üniversitesi'nde doktorasını tamamladı. Halen Kırşehir'de bulunan Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyesidir.

Türk Edebiyatı'nda Muhammes (Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002) ve Abdülbaki Baykara Dede Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Şiirleri (Dergah Yayınları, İstanbul, 2003) ve Osmanlı Şiirinde Mevlânâ Övgüleri ve Mevlevilik Unsurları (heyetle birlikte, TDV Yayınları, Ankara, 2009) isimli üç kitabı ve çeşitli dergilerde yayınlanmış yazıları vardır.

**BEŐIKTAŐ MEVLEVÎHÂNESİ ŞEYHİ VE GALATA
MEVLEVÎHÂNESİ SON ŞEYHİ AHMED CELÂLEDDİN BAYKARA
(1853-1946)**

DEVİRİN SOSYAL VE SİYASİ HADİSELERİ KARŞISINDA BİR MEVLEVİ ŞEYHİ: AHMED CELALEDDİN DEDE

Yrd. Doç. Dr. Gülgün Yazıcı

Gelibolu Mevlevihanesi şeyhi Hüseyin Azmî Dede'nin küçük oğlu Ahmed Celaleddin Dede Gelibolu Mevlevihanesi'nde yetişmiş, beş dil bilen, geniş bir tasavvuf, şiir ve musiki birikimine sahip olan, devrinin aydın ve önemli bir kültür sanat adamıdır

Gelibolu Mevlevihanesi'nde yetişmiş olmakla birlikte çilesini 17 yaşında babasıyla birlikte gittiği Kahire Mevlevihanesi'nde tamamlamıştır. Kahire Mevlevihanesi'nin idaresinde Azmî Dede'nin en büyük yardımcısı olan Celaleddin Dede, babasının vefatı üzerine İstanbul'a dönerek münzevi bir hayat sürdürmekte iken önce Üsküdar, bir yıl sonra Galata Mevlevihanesi şeyhliği ve mesnevihanlığına getirilmiştir.

Mevlevi usul ve adabını en iyi şekilde bilip uygulayan Mevleviler arasında zikr edilen ve yaşadığı dönemin kıdem ve irfan itibarıyla en büyük Mevlevisi olarak değerlendirilen Ahmed Celaleddin Dede, naathan, neyzen ve aynı zamanda bir şairdir.

İsmail Dede Efendi'nin öğrencisi olan babası Azmî Dede'den ilk musiki derslerini alan Celaleddin Dede, Mustafa Nakşî Dede'nin öğrencisi Subhi Bey'den ney meşk etmiş, alafranga nota ile Hamparsum notasını öğrenmiştir. Kendisi beste vücuda getirmemiş olmakla birlikte pek çok eser meşk ederek bir yandan bu eserlerin unutulup gitmesini önlemiş, bir yandan da pek çok musikişinas yetiştirmiştir. Kıymetli bir nota arşivine sahip olduğu da bilinmektedir.

Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere üç dilde yazdığı şiirlerden oluşan Divançesi, 19.-20. yy. Mevlevilik kültürü ve tarihi için çok önemli bir kaynaktır. Bu Divançede Ahmed Celaleddin Dede, hem kendi hayatı ve yakın çevresi hem de devrinin Mevlevi şeyh ve sanatkarları hakkında yazdığı şiirlerle önemli bilgiler aktarır. Bunların yanı sıra Divanda bulunan Meşrutiyet, dünya savaşı, adalet ve özgürlük, cahil şeyhler, tekkelerin kapanması vb. konulara dair şiirler de 20. yüzyılda bir Mevlevi şeyhinin sosyal ve siyasi hadiselerle bakış açısını yansıtmaya dolayısıyla son derece önemlidir.

Tebliğimizde Ahmed Celaleddin Dede, hayatı, kültür ve sanat hayatımıza katkılarıyla kısaca tanıtıldıktan sonra özellikle devrin sosyal ve siyasi hadiseleri karşısındaki tutumu çerçevesinde değerlendirilecektir.

Gülgün Yazıcı

1965 Antakya doğumluyum. İlk, orta ve lise tahsilimi Ankara’da tamamladım.

1985 yılında A.. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı’ndan mezun oldum.

A.. Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisans programına devam ederek 1990 yılında “Bursalı Rahm ve Gl-i Sad-berg’i” konulu yüksek lisans tezimi tamamladım.

1992 yılında A.. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Kütüphanecilik Bölümü, Arşiv Anabilim Dalı’nda uzman unvanıyla göreve başladım, bu bölümde Osmanlı Trkęesi, Osmanlı Paleografyası, Arşiv Materyalleri ve Belge Erişim gibi dersler verdim.

1998 yılında “Edirneli Km ve Divanı’nın Tenkitli Metni” konulu doktora tezimi tamamladım.

Aynı yıl (1998) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk-İslam Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yardımcı Doçent olarak göreve başladım. Halen Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde görev yapmaktayım. Evli ve iki çocuk annesiyim.

Klasik Türk Edebiyatı, Türk tasavvuf kültürü, Mevlana, Mevlevilik, Gelibolu Mevlevihanesi, kitabeler ve mezartaşları hakkında muhtelif kitap, tebliğ ve makalelerim yayınlanmıştır.

**ÜSKÜDAR MEVLEVÎHÂNESİ SON ŞEYHİ AHMED REMZİ
AKYÜREK (1872-1944)**

ÜSKÜDAR MEVLEVİHANESİ SON POSTNİŞİNİ AHMET REMZİ AKYÜREK

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Cahid HAKSEVER

Mevleviliğin, Osmanlı'nın özellikle son yüzyılında siyasi ve sosyal alanda artan oranda aktif rol alması, tarikatın doktrin yapısı yanında hiç şüphesiz iyi yetişmiş, sahasında otorite kabul edilen temsilcileri vasıtasıyladır.

Son Dönem İstanbul Mevlevilerini ele alan sempozyum çerçevesinde biz de Kütahya, Kastamonu, Halep ve nihayet Üsküdar Mevlevihanesi'nde postnişinlik yapan Ahmet Remzi Dede'nin hayatını ve tesirlerini ele aldık.

Hiz. Peygamber'in neslinden gelen ve üç nesildir Kayseri Mevlevihanesi postnişinliği yapan bir aileye mensup olan Ahmet Remzi Dede'nin, babası hayattayken kendisinin başka bir Mevlevîhanede postnişin olması, bir diğer kardeşinin de yine babasının yerine postnişinliğe atanması Mevlevilik tarihinde sıkça rastlanan bir durum değildir.

İçinde bulunduğu ortam gereği iyi bir eğitim alan Ahmet Remzi Dede, sonrasında İstanbul'a gitmiş, her ne kadar babasından sikke giyse de misafir kaldığı ve döneminin en önemli âsitanelerinden Yenikapı Mevlevihanesi'nde Celaleddin Dede'den de sikke giymiştir. İstanbul'da kaldığı yaklaşık bir yıllık sürede Tahirü'l-Mevlevi ile birlikte çileye girme arzusu, muhtemelen pederinin izin vermemesi dolayısıyla akim kalmış ve kendisi Kayseri'ye dönmüştür.

Ahmet Remzi Dede'nin Kayseri'ye dönüşünde Kayseri Mutasarrıfı, Nazım Hikmet'in dedesi olan Nazım Paşa'dır. Nazım Paşa, Kayseri'de bulunduğu süre içinde kendisinde tasavvufi eğilimin de etkisiyle buradaki Mevlevi zaviyesinin bakım ve onarımını sağlamıştır.

Ahmet Remzi Dede, Nazım Paşa'nın delaletiyle Kayseri İdadisi'nde dersler vermiş ve bu görevi yaklaşık 16 sene sürmüştür. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra ziyaret için gittiği Konya'da, çelebilere ders vermesi kendisine teklif edilmiştir.

Ahmet Remzi Dede'nin Konya'ya gelişi, hayatındaki dönüm noktalarından biridir. Zira bu tarihten itibaren liyakati göz önünde bulundurularak Kütahya'ya vekâleten, Kastamonu Mevlevihanesi'ne ise asaleten görevlendirilmiştir.

Kastamonu'daki görevi esnasında Halep Mevlevihanesi'ni denetlemek üzere gönderilmiştir. Bu çerçevede Antep, Urfa, Kilis, Maraş, Hama, Humus, Şam, Trablus, Lazkiye ve Kudüs Mevlevihaneleri'nde, bilahere Samsun Mevlevihanesi'nde tahkikatta bulunmuştur.

1914'te Kastamonu'dan Halep Mevlevihanesi postnişinliğine tayin edilen Ahmet Remzi Dede'nin buradaki görevi, Mücâhidîn-i Mevlevîyye Alayı'nın Filistin Cephesi'ne gönderilmesine rastlar.

Semahane ve camiin askeri erzak ve muhimmat deposu olarak kullanıldığı yıllarda, yerine getirdiği hizmetlerden ötürü kendisine harp madalyası beratı ve nişanı verilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sonrası Halep'ten ayrılmak durumunda kalan Ahmet Remzi Dede, kendisine yöneltilen milletvekilliği teklifini kabul etmemiş, bir süre sonra da Üsküdar Mevlevihanesi postnişinliğine atanmıştır.

Tekke ve zaviyelerin kapatılması sonrası Üsküdar Mevlevihanesi kayd-ı hayat şartıyla kendisine tevdi edilmiş, Büyük Millet Meclisi'nin aldığı karar gereği ilmi kariyeri göz önünde bulundurularak Selimağa Kütüphanesi'nde görevlendirilmiştir. Buradaki görevi süresince kitapları yeniden tasnif edip kataloklama yaparken ilmi çalışmalardan da geri durmamıştır. Te'lif ve tercüme tarzında eserler kaleme almanın yanında kendisinden istifade etmek isteyenlere günümüzdeki ifadesiyle danışmanlık hizmeti de vermiştir.

Emekliliği sonrası Ahmet Remzi Dede Ankara'ya gelen Ahmet Remzi Dede, Hasan Âli Yücel'in ricasıyla Eski Eserler Kütüphanesi'nde müşavirlik görevinde bulunmuştur. Vefatına yakın Kayseri'ye gitmiş, 1944'te vefatıyla baba ve dedelerinin metfun olduğu Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Döneminin Türkçeyi en iyi bilenleri arasında gösterilen Ahmet Remzi Dede, çoğunluğu divan edebiyatı tarzında olmakla birlikte, dönemin rağbet gören edebi akımlarından hece vezniyle de şiir, koşma ve destanlar kaleme almıştır.

Ahmet Cahid Haksever

1973 yılında Kayseri’de doğdu.

1992’de İncesu İmam-Hatip Lisesi’nden, 1997’de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu.

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde; "Ahmet Remzi Akyürek; Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı" adlı teziyle yüksek lisansını 1999’da tamamladı.

2000 yılında Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ne Tasavvuf Anabilim Dalı’na Araştırma Görevlisi olarak atandı.

"Onbeşinci Yüzyıl Bir Türk Sufisi: Yakub-i Çerhi" başlıklı doktora tezini 2005’te tamamladı.

2007’de öğretim üyesi olarak atandığı Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ndeki görevine devam etmektedir.

Yayınlanmış Çalışmaları

Son Dönem Osmanlı Mevlevilerinden Ahmet Remzi Akyürek, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002.

Yakub-ı Çerhî ve İslam Tasavvufundaki Yeri, İnsan Yayınları, İstanbul 2009.

Çorum Tarihi ve kültüründe Tasavvuf Geleneği, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2009.

Modernleşme Süreci’nde Mevleviler ve Jön Türkler, H Yayınları, İstanbul 2009.

Başlıklı te’lif,

Yakub-ı Çerhi’ye ait **Ney-name**, **Risale-i Ünsiyye**, **Risale-i Ebdaliyye** (Erkam Yayınları, İstanbul 2009) başlıklı çeviri eserleri yanında alanıyla ilgili makale, çeviri ve tebliğleri bulunmaktadır.

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ'NİN HÂTİRÂTI IŞIĞINDA MESNEVÎHÂN
MEHMED ES'AD DEDE VE MESNEVÎ ŞERHİ

FAKİRDE RESMÎ YOK

TÂHIRÜ'L-MEVLEVÎ'NİN HÂTİRÂTI IŞIĞINDA MESNEVÎHÂN

MEHMED ES'AD DEDE VE MESNEVÎ ŞERHİ

Dr. Semih CEYHAN

Osmanlı'nın son devrinden günümüze intikal eden mesnevîhânlık geleneğinin mühim halkalarından biri Mesnevîhân ve Mesnevî şârihi Selânikli Mehmed Es'ad Dede'dir (1843-1911). Tâhirü'l-Mevlevî'nin (Olgun) önce Hüseyin Vassâf'ın *Es'adnâme*'sinde, sonra kendi çıkardığı *Mahfil* mecmuasındaki hâtîrâtına göre Es'ad Dede'nin tasavvufa teveccüh etmesine sebep, düştüğü bir kuyudan Hz. Peygamber'in eliyle kurtulduğu rüyasıdır. Selânik'te Bedevî şeyhi Osman Efendi'ye, daha sonra İstanbul'da Yenikapı Mevlevîhânesi postnişîni Ebu'l-kemâleyn Osman Selâhaddîn Dede'ye intisap eder Es'ad Dede. Ondan *Mesnevî* ve *Fusûsu'l-hikem* okur. Eskişehir Mevlevîhânesi şeyhi Hasan Hüsnü Dede'den Mevlevî hilâfetnâmesi ile *Mesnevî-i Şerîf* icâzetnâmesi alır. Mevlevîlik hâricinde Çiştîyye, İdrîsiyye ve Şâzeliyye tarikatlarından da icâzetnâmesi vardır.

İlim tahsil ettiği Fâtih'teki Çayırılı Medresesi'nde uzun yıllar ikâmet etmiş, Davudpaşa ve Aksaray'da Mahmûdiye Rüşdiyelerinde, Numûne-i Terakkî Mektebi'nde Farsça hocalığı yapmış; Çayırılı Medresesindeki odasında ve bazı mescidlerde *Mesnevî*, *Hâfız Divânı*, *Gülistân*, *Pend-i Attâr*, *Arûz-i Endelûsî*, *Kasîde-i Sülûkiyye-i Hakanî*, *Kasîde-i Tâiyye ve Hamriyye*, *Rubâiyyât ve Levâiyih-i Câmî*, *Zevrâ ve Havrâ*, *Fusûsu'l-hikem*, *Risâle-i Sipehsâlâr* ve *Gülşen-i Râz* okutmuştur. Önde gelen talebeleri Abdülbâki Dede, Ali Behçet Efendi, Ahmet Avni Konuk ve Tâhirü'l-Mevlevî'dir. Yaklaşık otuz sene Fâtih Câmii'nde Cuma namazı sonrası *Mesnevî* dersleri vermiştir. Bu dersleri takip edenlerden biri olan Tâhirü'l-Mevlevî'nin Mevlevîliğe intisâbına vesîle olmuş ve O'na mesnevîhânlık icâzeti tevdi etmiştir. Tâhirü'l-Mevlevî, *Mahfil* dergisinin çeşitli sayılarında neşrettiği hâtîrâtında, Es'ad Dede'nin *Mesnevî* ve *Hâfız Divânı* dersleri, meşrebi, birlikte yaptıkları hac îfâsı hakkında dikkati celbedici bilgiler vermektedir. Vefatından iki sene evvel Çelebîlik makamınca Kasımpaşa Mevlevîhânesi mesnevîhânlığına tayin edilen Mehmed Es'ad Dede, 9 Ağustos 1911 tarihindeki vefatının akabinde Mevlevîhâne hazîresine defnolunmuş, daha sonra kabri Fatih-Tahir Ağa Tekkesi'ne nakledilmiştir.

Es'ad Dede yaklaşık 15 eser kaleme almış, sadece birkaç tanesi günümüze ulaşmıştır (*Ziyâu'l-kulûb tercümesi*, *Mesnevî Şerhi*). *Mesnevî*'nin ilk 360 beytine yazdığı şerh, *Mesnevî*'deki Fars dilinin inceliklerini izhâr eder bir hususiyete sahip olmasıyla diğer şerhlerden ayrılır. Tasavvufî irfân açısından oldukça yüksek bir seviyededir.

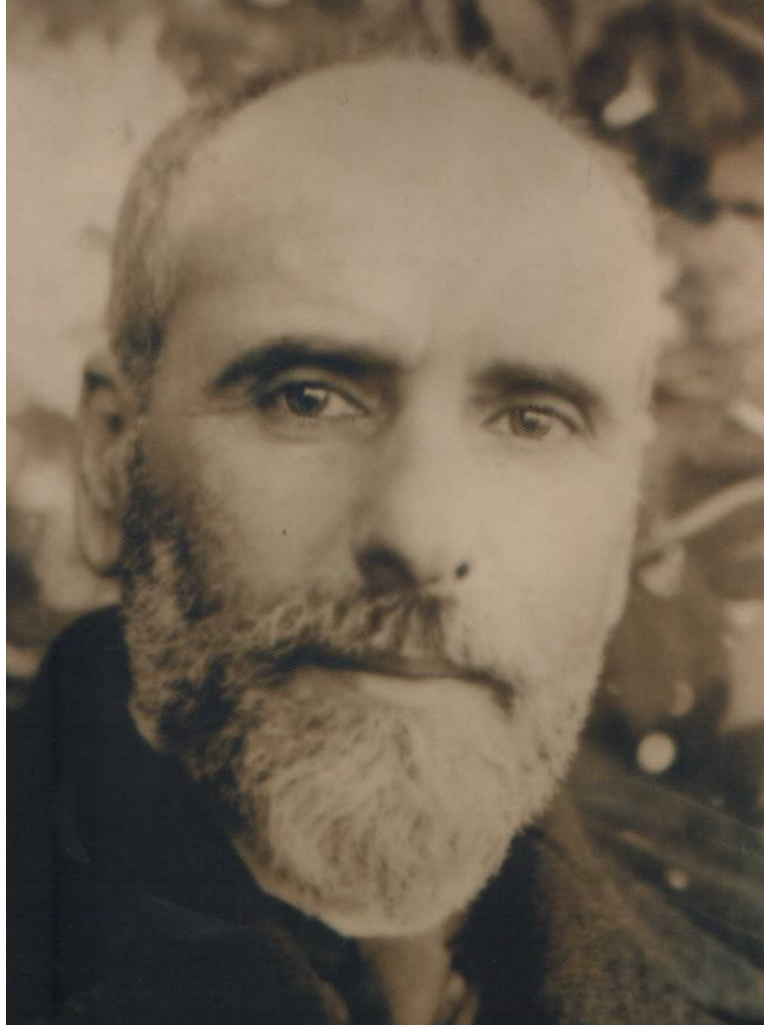
Semih Ceyhan

15. Mart. 1973'te İstanbul'da doğdu. 1995'te Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1998'te Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilimdalında *Abdullah Salâhî Uşşâkî'nin Vücûd (Varlık) Risâleleri* adlı teziyle yüksek lisans, 2005 Kasım'da Uludağ İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilimdalında *İsmail Ankaravî ve Mesnevî Şerhi* adlı teziyle doktorasını tamamladı. Tunus ve İngiltere'de birer yıl süreyle dil ve alan çalışmalarında bulundu. Kitap, makale, ulusal ve uluslararası sempozyumlarda tebliğleri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde (DİA) çeşitli maddeleri bulunmaktadır. Akademik çalışmaları Mevlânâ ve İbn Arabî geleneği ile Osmanlı'da Sufî Tefekkür üzerinedir. Hâlen Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (TDV İSAM) Tasavvuf ilim dalında araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Aynı merkezde "Osmanlı Tasavvuf Düşüncesi Tetkikleri" başlıklı akademik seminerler vermektedir. Yayınladığı kitaplar şunlardır: İsmail Ankaravî, *Hadislerle Tasavvuf ve Mevlevî Erkânı*, İstanbul: Dâru'l-hadis Yayınları 2001; İsmail Rûsûhî Ankaravî, *Mesnevî'nin Sırrı: Dîbâce ve İlk 18 Beyit Şerhi*, İstanbul: HayyKitap 2008; Köstendilli Süleyman Şeyhi, *1001 Sufî (Bahrü'l-velâye)*, İstanbul: Mavi Yayıncılık 2007.

YENİKAPI MEVLEVİHÂNESİ MESNEVİHÂNLARINDAN

TAHİRÜ-L MEVLEVİ (TAHİR OLGUN) (1877-1951)

ESERLERİ VE HİZMETLERİYLE TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ

(1877-1951)

Doç.Dr.Yusuf Öz

Son devrin önemli şair, eğitimci ve yazarlarından olan Tâhirü'l-Mevlevî, 13 Eylül 1877 yılında İstanbul'un Taşkasap semtinde doğdu. İlköğrenimini Hekimbaşı Ömer Efendi Sıbyan Mektebi'nde yaptı. Gülhane Askeri Rüştiyesi'ne girdi. Bu sırada babasını kaybetti (1890). Daha sonra Menşe-i Küttâb-ı Askerî'ye devam etti; 1892'de Bâb-ı Seraskerî'de memuriyete başladı. Bu arada Filibeli Mehmed Râsim Efendi'den ders aldı. Diğer taraftan mesnevîhan Mehmed Esad Dede'nin *Mesnevî* derslerine de devam ederek ondan icazetname aldı (1893).

Aileden bağlı bulunduğu mevlevîliğe fiilen 1894'te Şeyh Mehmed Celâleddin Efendi'ye bağlanarak intisap etti. Yenikapı Mevlevîhanesi semazenbaşısı Karamanlı Hâlid Dede'den sema meşketi. Mevlevî muhipliğini kâfi görmeyerek çile çıkarmak ve hizmet etmek arzusuyla, memuriyetten istifa ederek 1896'da Yenikapı Mevlevîhanesi'nde çile çıkarmak üzere hücreye çekildi.

Mevlevîlikle ilgili eserleri gün ışığına çıkarmak gibi bir gayeyle Bayezid'de 'tramvay yolu'nda 'Tâhir Dede Kütüphanesi' adında bir sahaf dükkanı açtı. Burada *Mir'ât-ı Mevlâna* adlı kendi eseriyle Nâyî Osman Dede'zâde Sırrî Abdülbâki Dede'nin *Mi'râciye*'sini *Manzûme-i Mi'râc* adı ile; Hazret-i Mevlâna hakkında övgü dolu birçok manzumeyi ihtiva eden *Mecmua-i Medâiyih-i Hazret-i Mevlânâ*'dan yedi forma bastırdı. Cevrî İbrahim Çelebi'nin *Hilye-i Çehâr Yâr-ı Güzîn* adlı manzumesini bir mukaddime ile neşretti.

Tâhirü'l-Mevlevî 'Tâhir Dede Kütüphanesi' neşriyatının yanı sıra bir de müstakil haftalık bir gazete çıkarmayı arzu etti. O günlerde neşriyatına ara veren *Resimli Gazete*'yi sahibi Karabet'ten kiraladı ve ilk nüshasını Ekim 1899'da çıkardı.

1 Şubat 1904'te Orman ve Maâdin Nezareti'nde açılan bir imtihanı kazanarak defter-i kebîr kalemine katip olarak tayin edildi. Özel okullarda Farsça ve İslâm Tarihi dersleri verdi. Nezaret'te çeşitli kademelerde görev yaptı.

Meşrutiyetin ilanından sonra *Rehber-i Vatan* gazetesinde; *Nekregû* dergisinde 'Tâhir Safvet' imzasıyla mizahî yazılar yazdı. *Bilgi Yurdu*, *Yücel*, *İslâm Yolu*, *Beyânü'l-hak*, *Sırât-ı müstakîm* ve *Sebilü'r-reşâd*'da sürekli yazdı.

14 Aralık 1909'da Dârü's-Şafakati'l-İslâmiyye'nin edebiyat ve kompozisyon hocalığına tayin edildi. Hocalığı 36 yıl sürdü. 1920'de *Mahfil* mecmuasını çıkardı. Son memuriyeti, Milli

Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Müdürlüğü Tasnif-i Kütüb Komisyonu âzâlığı idi. Ömrünün son seneleri rahatsızlıkla geçti. 1951 yılında İstanbul’da vefat etti.

Yusuf Öz

09.08.1963 Adapazarı doğumludur. Orta ğretimini Adapazarı'nda tamamladı. 1982-1983 eğitim-ğretim döneminde Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında filoloji eğitimine başladı ve adı geçen bölümden 1987 yılında mezun oldu. Adı geçen niversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü programına bağlı olarak Mayıs 1990 tarihinde Yüksek Lisansını tamamladı. Mart 1989-Ekim 1990 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Türkçe ğretim Merkezi (TMER)'nde sözleşmeli okutman olarak görev yaptı. Ekim 1990'da adı geçen enstitünün Doktora programına katıldı. 31 Aralık 1991 tarihinde Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. şubat 1997'de Edebiyat Doktoru unvanını aldı.

12.04.1999 tarihinde Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı yardımcı doçent kadrosuna atandı. 18.09.2006'da Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı başkanlığına atandı. Halen aynı anabilim dalında ğretim yesi olarak görev yapmaktadır.

MESNEVİ ŞÂRİHİ AMED AVNİ KONUK (1868-1938)

MESNEVÎ ŞÂRİHİ AHMED AVNİ KONUK

ve

MESNEVÎ-İ ŞERİF ŞERHİ

Doç. Dr. Sâfi Arpaguş

“Mesnevî Kültürü” kültürümüzün temellerindendir. Eğitim, sanat, dînî ve sosyal hayatımızın hemen her safhasında *Mesnevî* ve Mevlânâ izlerini bulmak mümkündür. Mevlevîhânelerin güzel sanatlar, eğitim ve kültür merkezi olarak îfâ ettiği görevler, Mesnevî dersleri ve okunan metinlerin şerh edilmesi gelenek olmuş, birçok mesnevîhanlar yetişmiş, şârihler ciltler dolusu eserler kaleme alarak kültür dünyamıza zengin temel kaynaklar kazandırmışlardır. İşte bu Mevlevî müelliflerden biri de Ahmed Avni Konuk’tur. Ahmed Avni Konuk’un bir hayli fazla eseri arasında temâyüz eden âbide eseri ise *Mesnevî-i Şerif Şerhi*’dir. Osmanlı’nın son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşamış olan müellifimizin *Mesnevî-i Şerif Şerhi* önemli özellikleri bünyesinde barındıran mütemmim ve oldukça farklı kaynaklara atıfları olan orijinal bir şerhtir.

1285/1868’de İstanbulda doğan şârih Ahmed Avni Konuk, İbtidâî mektebini bitirdikten sonra Galata Rüşdiyesi’ne girer. On yaşlarında iken önce babasını, sonra da annesini kaybetmesi üzerine Dârüşşafaka’ya geçer. Dârüşşafaka’dan mezun olduktan sonra, câmi dersleri’ne devam ederek icâzet alır ve hıfzını ikmâl eder. Bu arada Mevlevî tarikatine intisâp eden Ahmed Avni Bey, mürşidi Mesnevîhân Selânikli Es’ad Dede’den (ö. 1329/1911) *Mesnevî* okuyup icâzet alır. 1890 tarihinde posta memurluğuna tayin olur. Bu sıralarda Mekteb-i Hukûk-ı Şâhâne’ye girer ve buradan 1898’de birincilikle mezun olur. Arapça, Farsça ve Fransızca bilmektedir. Posta Umum Müdür Muavinliği ve Hukuk Müşâvirliği vazifesinde bulunup, 1933 yılı Mayıs ayında emekliye ayrılmıştır. *Mesnevî-i Şerif Şerhi*’nin tamamlanmasından sonra, şerhin ilk defterine bazı ilâveler yaparak gözden geçirirken 14 Mart 1938’de rahatsızlanmış, 19 Mart 1938’de vefat etmiştir. Kabri İstanbul, Merkez Efendi kabristanındadır.

Ahmed Avni Konuk, başta *Mesnevî-i Şerif Şerhi* olmak üzere *Fusûsül-Hikem Tercüme ve Şerhi*, *Tedbîrâtı İlâhiyye Tercüme ve Şerhi* ve *Fîhi Mâ Fîh Tercümesi* gibi önemli eserleri olmak üzere son yüzyılda tasavvufî düşünceye katkı sağlamış bir Mevlevî, en velûd şârih, müellif ve mûsikîşinaslardandır.

Sâfi Arpaguş

1967 yılında Amasya/Gümüşhacıköy’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. M.Ü. İlâhiyat Fakültesinden 1990 yılında mezun oldu. 1992 yılında M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak akademik hayata başladı. 1994 yılında yüksek lisansını, 2001 yılında “Mevlânâ’nın Dîni Anlatım Metodu” isimli tez ile de doktorasını tamamladı. 2002-2003 yıllarında İngiltere’de alanıyla ilgili araştırmalarda bulundu. 2008 yılında önce Yardımcı doçent kısa bir süre sonra da Doçent oldu. Hâlen M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim üyesidir. Ahmed Avni Konuk’un *Mesnevî-i Şerif Şerhi*’ni yayına hazırlayan heyette bulunmuş, akademik ve yarı akademik birçok dergide makale ve tercümeleleri yayınlanmıştır. Alanıyla ilgili akademik çalışmaları genelde Tasavvuf Tarihi ve Düşüncesi, özellikle de Mevlânâ ve Mevlevîlik üzerinedir. Arapça, Farsça ve İngilizce bilmektedir.

ESERLERİ:

1. Aziz Mahmud Hüdâyi, *Sohbetler*, haz: Safi Arpaguş, İstanbul: Vefa 2006.
2. Safi Arpaguş, *Mevlânâ ve İslâm*, İstanbul: Vefa 2007.
3. *Minhâcû’l-Fukarâ*, İsmail Ankaravî, Yay. haz.: Safi Arpaguş, Vefâ Yayınları, İstanbul 2008.
4. *Mesnevî-i Şerif Şerhi* 3,4,5,6, 8 Mevlânâ Celaleddin-i Rumi, Terceme ve şerh Ahmed Avni Konuk; Yay. haz.: Dr. Safi Arpaguş-Heyet, Kitabevi, İstanbul 2007.
5. Safi Arpaguş, *Mevlevîlik’te Manevî Eğitim*, Vefa Yayınları; İstanbul 2008.

**BAHÂRİYE MEVLEVÎHÂNESİ ŞEYHİ HÜSEYİN FAHREDDİN
DEDE (1853-1911)**

BAHÂRİYE MEVLEVÎHÂNESİ ŞEYHİ
HÜSEYİN FAHREDDİN DEDE-EFENDİ
(03.10.1854 - 15.09.1911)

Dr. Timuçin Çevikoğlu

Beşiktaş Mevlevîhânesi Şeyhi Hasan Nazif Dede'nin oğlu olarak 3 Ekim 1854 tarihinde İstanbul'da, Beşiktaş Mevlevîhânesi'nde doğan Hüseyin Fahreddîn Dede-Efendi, babasının 1861 yılında vefâtı üzerine sekiz yaşında iken bu Mevlevîhâneye şeyh olmuş ancak erginlik çağına kadar yerine Hacı Râşid Dede vekâlet etmiştir.

Hüseyin Fahreddîn Dede, çok iyi bir eğitim görmüş, Beşiktaş Rüştîyesini bitirmiş, Arapça, Farsça, Fransızca, tasavvuf, Mesnevî ve mûsikî öğrenmiştir. Beşiktaş Mevlevîhânesi'nden sonra Bahâriye Mevlevîhânesi'nin şeyhliğini yürütmüştür.

Mûsikîde hocaları, Dede Efendi'nin öğrencilerinden Yağlıkçızâde Ahmed Efendi, Mutfazâde Ahmed Efendi ve Zekâî Dede'dir. Ayrıca Hacı Râtip Efendi'den batı müziği ve batı notası öğrenmiştir. Neyzen Dede Sâlih Efendi, Yusuf Paşa ve Abdülhalîm Efendi'lerden ney ve nazariyat dersleri almış, devrinin en büyük neyzenlerinden biri olmuştur. Aynı zamanda tanbûrî, hânende, âyînân ve şâirdir.

Son dönem Mevlevî Mûsikîsi'nin şâheserlerinden olan Acemaşîran Âyîni'nden başka, on kadar eseri daha vardır. Bunlardan Karcıgar Kâr'ı unutulmuştur.

Öğrencileri arasında Râuf Yektâ Bey, Muallîm İsmâîl Hakkı Bey, Zekâîzâde Ahmed Irsoy, Dr. Suphi Ezgi ve Hüseyin Sâdeddîn Arel sayılabilir.

15 Eylül 1911 tarihinde İstanbul'da vefât etmiş, Eyüp Sultan'da kılınan cenaze namazından sonra dergâhın türbesine, babası Şeyh Nazif Dede'nin yanına defnedilmiştir.

Timuçin Çevikoğlu

Kültür Bakanlığı sanatçısı, Türk müziği araştırmacısı. 1965 yılında Adana’da doğdu. 1986 yılında Sanatçı olarak girdiği Kültür Bakanlığı’nda, Topluluk Genel Yönetmen Yardımcılığı (Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu), Koro Şefliği (Ankara Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu) ve Klâsik Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu Genel Yönetmenliği görevlerinde bulundu. Selçuk Üniversitesi (1994) ve Afyon Kocatepe Üniversitesi (1999) Devlet Konservatuvarlarının kuruluş çalışmalarında görev aldı, Öğretim Görevliliği ve Türk Müziği Bölüm Başkanlığı (Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, 1999-2003) görevlerinde bulundu. Yüksek Lisansını Selçuk Üniversitesinde Müzik Eğitimi dalında (1999), doktorasını ise aynı üniversitede Müzik Bilimleri alanında tamamladı (2010). “Semânın Sadâsı”, “Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir - While Whirling the Love in the Heart Renews (Türkçe-İngilizce)” ve “Kutbü’n-nâyî Osman Dede’nin Âyîn-i Şerîfleri (Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu ile birlikte)” adlı kitapları yayınlandı.

KASIMPAŞA VE BAHÂRİYE MEVLEVÎHÂNESİ
MESNEVÎHÂNLARINDAN ŞEYH MİDHAT BAHÂRÎ BEYTUR
(1879-1971)

MİDHAT BAHARİ BEYTUR

(1879-1971)

SON MEVLEVİ ŞEYHİ, ŞAİR VE EDİP

Dr.Emin Işık

Asıl adı Ahmet Midhat,Eyüp Sultan Bahariye Mevlehihanesi'ne intisabı ve şiirlerinde “Bahari” mahlasını kullanmış olması dolayısıyla Midhat Bahari diye tanındı ve öyle anıldı. Sonra “Beytur” soyadını alınca, adı Ahmet Midhat Bahari Beytur oldu.

Ahmet Midhat, 1879 yılında Eyüp Sultan semtindeki Taşlıburun Sa'diye dergahı'nda doğdu. Babası askeri Mahkeme Başkatibi Kütahyalı Mehmet Nuri Efendi, annesi Sa'diye Dergahı şeyhi Süleyman Efendi'nin kızı Fatma Aliye Hanım'dır. Babasını küçük yaşta kaybettiği için annesi ile birlikte dedesinin yanında ve onun terbiyesinde yetişti.

İlk dini bilgileri dedesi Süleyman Efendi'den, Şark dilleri ve edebiyatındaki derin kültürünü, münevver aile çevresinden, Farsçayı, ağabeyi Mustafa Rafet Efendi'den ve aynı semtte komşu tekke olan Bahariye Şeyhi, şair, bestekar ve neyzen Hüseyin Fahreddin Dede Efendi'den, Arapçayı Beyazıt dersiamı ve Darulfünun müderrisi Hüseyin Avni Efendi'den öğrendi. Bu zatın diğer derslerine de devam ederek, medreseden mezuniyet icazetnamesi, ayrıca gümüş liyakat madalyası aldı. Devrin sayılı aydınlarından biri olan kayın pederi Mehmet Said Efendi'den Arap edebiyatı okudu. Bu ders ilişkisi hocasına damat olma sonucunu doğurdu. Devrin buhari hafızı diye tanınan Said Efendi'den Buhari okudu. İlmine ve irfanına hayran olduğu Hüseyin Fahreddin dede'nin yanında, Mevlevi usul ve adabına uygun olarak çile çıkardı ve semazen oldu. Hatuniye Şeyhi Hüsam Efendi'den Mesnevihanlık icazeti aldı. Konya makam çelebisi Abdulhalim Çelebi'den destar alarak, dede rütbesini kazandı (1924).

Rivayete göre olay şöyle gerçekleşti:

Ankara Mevlevihanesi'ndeki bir sohbet sırasında, Midhat Bahari'nin sözlerinden çok etkilenen Abdulhalim Çelebi, başındaki destarlı sikkayı çıkarıp, “bu sana layıktır” diyerek, Midhat Bahari'ye giydirdi. Bu olay, Konya Makam Çelebisince yapılan son şeyhlik tayini idi. Bundan dolayı, Son Mevlevi Şeyhi olarak tanındı ve saygı gördü. Dergahlar kapandığı zaman, Kasımpaşa Mevlevihanesi Mesnevihanı idi.

Mevlevilik aynı zamanda bir kültür ve sanat faaliyeti olduğundan, bu kültürle olan bağımlı, hayatının sonuna kadar sürdürdü ve bir çok eser bıraktı: yayınlanmış on adet, yayına hazırlanmış altı adet eseri vardır.

Göztepe semtindeki mütevazî evi, öğrencilerine ve dostlarına açık bir ilim, irfan yuvasıydı. Bir çok okulda edebiyat muallimi olarak görev yaptı ve Sümerbank Haberleşme şefi iken, yaş haddinden (1945) emekliye ayrıldı.

Emin Işık

AŞK SULTANI MEVLEVÎ ŞEYHİ, BİR FAKİR RİFÂÎ

AŞK SULTANI MEVLEVÎ ŞEYHİ, BİR FAKİR RİFÂÎ

Cemâlnur Sargut

Her devir kâmil insanla zamanlaşır. Zamânı onların mânevî ilmi yani onlarda Hakk'ın tecellî edişi belirler. Bazen celâl devri, bazen cemâl devri hakim olursa da hakikat kemâl ehlinden zuhûr eder. İşte böyle bir mânevî sultan olan Kenan er-Rifâî ki “ebu'l-vakt”tir, ezeli hayy olanın yoluna kul olmayı tercih etmiş, kulluğunda tecellî eden mürşitliği ile devrine damgasını vuran sultanlardan olmuştur.

Şahsında dört tarîkin mürşitliğini tevhit eden bu büyük öğretmen Rifâîiliğin yokluk ve tevâzûunu, Kâdiriliğin ilmini, Şâzeliliğin ise dolu dolu dünyayı yaşarken Allah'la irtibat kurmayı becerebilen tavrını Mevlevîliğin aşkı ile birleştirip dört tekbiri birleyen fena ehli edasıyla dünyaya tesir etmeyi bilmiştir.

Kenan er-Rifâî'nin Hz. Mevlânâ'dan etkilenişi çok normaldir. Zira her ikisinde de Allah'ın lûtfu olan aşk tecellisi âşikâr olduğu gibi yine her ikisi de aşkı Allah'a ulaşmada yegâne yol olarak görmüşlerdir. Bu yüzden Hz. Rifâî; hal ettiği Allah'a ulaşma yolunu Mesnevî şerh edip öğretmek öğrencilerine göstermişlerdir. O, mürşitte tecelli eden tevhid anlayışını en güzel anlatan hatta yaşatan kitap olan Mesnevî'yi bilmeden, Kur'an'ın anlaşılamayacağını söylemiş ve sırrı, sırta vakıf olanların idrâk edebileceği bu mânevî kitaptan alarak açıklamıştır.

Cemalnur Sargut

Cemalnur Sargut 3 Kasım 1952’de İstanbul’da doğdu. Özel Kadıköy Kız Lisesi’nden mezun olduktan sonra Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi’nde Kimya Mühendisliği okudu. Mezuniyetinin ardından Özel İstanbul –Güneş Okulu’nda iki sene ve İstanbul Cumhuriyet Lisesi’nde on sekiz sene kimya öğretmeni olarak çalıştı.

Manevi eğitimini annesi Meşkure Sargut’dan ve öğretmeni Samiha Ayverdi’den aldı. Aynı zamanda, Hayri Bilecik’ten Kuran kursları aldı ve Nermin Suner Pekin ile Kuran ve Mevlana’nın Mesnevi’si üzerine karşılaştırmalı bir çalışma yaptı.

Yirmi beş yılın üzerinde, araştırmalarını ve çalışmalarını başlıca Hz. Ahmed-er Rifai, Hz. Kenan Rifai, Hz. Mevlana Celaleddin Rumi üzerine devam ettirdi. Bunun yanı sıra Müslüman tarihinin altın sayfalarını oluşturan Hz. İbn-i Arabi, Hz. Misri Niyazi, Şibli, Hz. Konevi ve Hz. Cilli ve kitleler tarafından takip edilen muazzam İslam Sufileri ile de ilgilendi.

Dinin anlamının akademiler yoluyla iletilmesi gerektiğine inanan Cemalnur Sargut çalışmalarına bu yönde devam etti. Kendisi 2001’den bu yana çeşitli radyo ve Televizyon programlarına konuk konuşmacı olarak katılmaktadır. Birçok ulusal ve uluslararası konferanslarda da yaygın olarak yer almıştır.

Cemalnur Sargut şu an Türk Kadınları Kültür Derneği İstanbul Şubesi’nin başkanıdır (TURKKAD). Bu kar amacı gütmeyen kurum hakkındaki bilgi <http://www.turkkad.org> sitesinde mevcuttur.

Kitapları

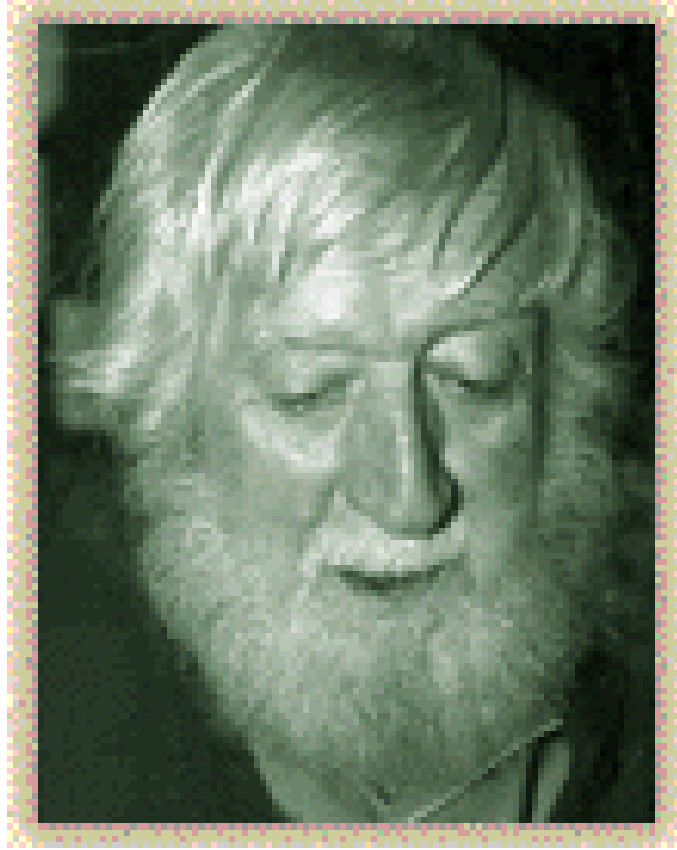
- ***Kabenin Hakikati***, İstanbul: Nefes Yayınları, Şubat 2010
- ***Samiha Ayverdi ile Sırta Yolculuk***, İstanbul: Nefes Yayınları, Kasım 2009, Cemalnur ile Sadık Yalsızucanlar’ın röportajları.
- ***Bakara***, İstanbul: Nefes Yayınları, Mayıs 2009, Kuran’daki Bakara Suresi’nin ilk 10 dizesinin bir yorumu, editör Cemalnur Sargut.
- ***Dinle***, İstanbul: Nefes Yayınları, Mart 2008, Cemalnur Sargut’un radyo’da yapmış olduğu konuşmaların bir derlemesi.

- ***Ey İnsan***, İstanbul: Nefes Yayınları, Eylül 2007, Kuran'daki Yasin suresinin bir yorumu, editör Cemalnur Sargut.
- ***Kenan Rifai ile aşka yolculuk***, İstanbul Sufi Kitapları Basımevi, 2006, Sadık Yalsızuçanlar'ın Cemalnur Sargut ile röportajları.
- Sadık Yalsızuçanlar'ın Cemalnur Sargut ile ***Adı Güzel Kendi Güzel Muhammed***'deki röportajları, İstanbul: Timas Yayınları, 2006.

MEVLANA'YI BİLİM VE KÜLTÜR DÜNYASINA SUNAN

ARAŞTIRMACI

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI

MEVLANA'YI BİLİM VE KÜLTÜR DÜNYASINA SUNAN

ARAŞTIRMACI

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI

Prof.Dr.Adnan Karaismailoğlu

Bu başlık Yeni Türkiye’de Mevlana’nın bilim ve kültür dünyamızda yer alışına dikkat çekerken, A. Gölpınarlı’nın bu gelişmedeki yerini vurgulamaktadır. Mevlana’nın Türkiye’de XX. yüzyılda gerek bilim dünyasında ve gerekse kültür dünyasında tekrar öne çıkmasında Gölpınarlı’nın büyük katkısı vardır. Mevlana’nın bütün eserlerini Türkçe’ye kazandıran tek kişi olması yanında önemli izah ve yorumlarıyla Mevlana ve Mevlevilik araştırmalarında büyük bir yere sahiptir. Araştırıldığında sonraki yayınlara ne denli kaynaklık ettiği kolaylıkla görülecektir.

Gölpınarlı araştırma ve çevirilerini Türkçe yayınlamış olmasına rağmen bu özelliğiyle yurt dışında da bilinen ve kaynak gösterilen bir araştırmacıdır. Batı dillerindeki ve özellikle Farsçadaki yayınlarda onun çalışmalarına yoğun atıflar yapılmaktadır.

Gölpınarlı’nın çevirileri, günümüzde Mevlana’nın eserlerinin Farsça neşirlerinde dahi yol gösterici olmaktadır. Bilhassa son yıllarda Mevlana’nın beş ayrı eserini, diğer ifadeyle bütün eserlerini İran’da yayınlamış olan Tevfik Sübhânî, Gölpınarlı’nın birikimini İran bilim dünyasına aktarmış, hatta onun Türkçe Mesnevi çevirisini dahi Farsçaya tercüme etmiştir. Böylece Farsça manzum Mesnevi, Gölpınarlı tarafından nesir olarak Türkçeye aktarıldıktan sonra tekrar Farsçaya bu defa mensur halde ve Gölpınarlı’nın anlayışıyla çevrilmiştir.

Gölpınarlı’nın Mevlana’nın eserleriyle ilgili yaşadığı yıllarda gerçekleşmeyen bir arzusu vardı. Mevlana’nın eserlerinin önemli yazmalarını tıpkı bası halinde yayınlamak istiyordu. Son yıllarda önemli oranda gerçekleşen bu yayınları maalesef kendisi yapamamış ve yapılanları da görememiştir.

Adnan Karaismailoğlu

1957 yılında Trabzon’da doğdu. 1979 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 4 Temmuz 1980 tarihinde Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda göreve başladı. Prof. Dr. M. Nazif Şahinoğlu’nun danışmanlığında doktora tezini 1985’de tamamladı. 19 Mart 1990’da yardımcı doçent kadrosuna atandı. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. Haluk İpekten’in danışmanlığında 1991 yılında yüksek lisans programını bitirdi.

18 Temmuz 1990 tarihinde Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı yardımcı doçentlik kadrosuna intikal etti ve Mart 1997’ye kadar bu anabilim dalı başkanlığını yürüttü. 4 Ekim 1991’de Doçent unvanını aldı. Eylül 1993-Ekim 1994 tarihleri arasında Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölüm Başkanlığında bulundu. 24 Mart 1997 günü Kırıkkale Üniversitesinde profesörlük kadrosuna atandı. Şu anda bu üniversitede Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Fars Dili ve Edebiyatı, Klâsik Türk Edebiyatı, Mevlânâ ve eserleri üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Bazı Yayınları: Klâsik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri, Ankara, 2001; Mevlânâ ve Mesnevî, Ankara, 2001; Mevlânâ ve Kültürümüz, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2005; Mesnevî-i Ma’nevî, I-VI, Konya, 2005 (Farsça tenkitli metin, Doç. Dr. Derya Örs’le birlikte); 2. baskı, I-III, Ankara, 2007, Akçağ Yay.

Kitap Editörlüğü: Mevlana, Ankara, 2007, Kültür ve Turizm Bakanlığı yay. (Prof. Dr. Osman Horata ile birlikte); Mevlânâ Araştırmaları-1-, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007; Mevlânâ Araştırmaları-2-, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008.

BAHÂRİYE MEVLEVÎHÂNESİ'NİN SON ŞÂHİDİ SELMAN TÜZÜN

BAHÂRİYE MEVLEVÎHÂNESİ'NİN SON ŞÂHİDİ SELMAN TÜZÜN

Yrd.Doç.Dr. Nuri ŞİMŞEKLER

Bahâriye Mevlevîhânesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Dedenin kızı Fatma Fasîha hanımdan 1 Aralık 1905 günü dünyaya gelen Selman Tüzün, 2 aylıkken annesini, 6 yaşında dedesini, 9 yaşında da babasını Hakk'a ısmarlayarak Mevlevîhâne'de çocukluğunu yaşamadan pişmeye başlamıştır.

Çocukluk demlerini ablası Zübeyde ve teyzesi Destina ile birlikte geçiren Selman Tüzün küçük yaşlarda dedesi Hüseyin Fahreddin Dedenin elinden sikke giymiş ve tekke eğitimini Bahâriye Mevlevîhânesi'nin sona yaklaşan demlerinde almıştır. Eyüp Mekteb-i İbtidâî'sinde, Medresede ve Muallim Mektebinde de tahsil gören Selman Tüzün, 20 yaşına geldiğinde 1925 yılındaki Tekâyâ ve Zevâyâ Kanunu ile bütün tekkelerin kapanması üzerine ablası Zübeyde ve teyzesi Destine hanımla birlikte mânevî şeyhliğini yaptığı Bahâriye Mevlevîhânesi'nden ayrılmıştır.

Aldığı eğitim gereği 1932 yılında öğretmenliğe başlayarak tekke dışında bir hayat kuran Selman Tüzün Burdur, Manisa ve Kırıkkale'de bu görevini icra etmiş; daha sonra da Et Balık Kurumu'na geçerek dünyalık çalışma hayatını emekliliğine kadar burada devam ettirmiştir.

Selman Tüzün, Ahmed Avni Konuk, Kenan Rıfâî, İbnülemin Mahmud Kemal, Hâfız Ahmed Irsoy, Hasan Âli Yücel, Mehmed Abdülbâki Dede ve oğulları Gavsî ve Resuhi Baykara, Refî Cevad Ulunay ve Halil Can'la da sohbetlerde bulunup birbirlerini tenvîr etmişlerdir.

1953 yılından itibaren Konya'da düzenlenen Şeb-i Arûs Törenlerine önceleri Midhat Bahârî Beytur'un Postnişinliğinde Abdülbaki Gölpınarlı, Ahmet Bican Kasapoğlu, Gavsî Baykara, Süleyman Loras, Mustafa Holat ve Faruk Hemdem Çelebi gibi Semâzen olarak katılan Selman Tüzün, 1971 yılında Midhat Bahârî Beytur'un Hakk'a yürümesinin ardından Konya'da ve ayrıca yurt içi ve dışında icra edilen Mukâbele-i Şerîflerde Postnişin olarak hizmet etmiştir.

1980'li yılların sonunda yaşlılık ve seyahate engel sağlık durumlarından dolayı bu Mukâbelelere katılamayan Selman Tüzün evinde tertip edilen sohbetlerde Mevlâna dostlarıyla hemhâl olmuş ve 7 Haziran 1995 günü Hakk'a yürüdüğünde Eyüp Mezarlığı'nda ecdadının yanına sırlanmıştır.

1932 yılında Melâhat hanımla evlenen Selman Tüzün'ün Yücel, Hüseyin ve Zehra adında 3 çocuğu olmuştur.

Nuri Şimşekler

1964 yılında Konya’da doğdu. İlk, Orta ve Lise tahsilini burada yaptı. 1987 yılında Ankara Üniversitesi DTCF’de Lisans, 1992 yılında Selçuk Üniversitesi’nde Yüksek Lisans, 1996 yılında aynı üniversitede Doktora çalışmasını tamamladı.

1990 yılında Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak başladığı akademik hayatını, aynı yerde Yrd.DoçDr. olarak devam ettirmenin yanında 2005 yılından bu yana kuruculuğunu üstlendiği Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğünü yapmaktadır.

Akademik çalışmalarının büyük bir bölümünü ve Lisans üstü tezlerini Mevlâna, eserleri, fikirleri ve Mevlevî Kültürü üzerinde yoğunlaştıran Şimşekler’in bu konularla ilgili 6 kitabı, bilimsel ve popüler dergilerde yayınlanmış 20’yi aşkın makalesi, yurt içi ve dışında sunduğu 25 bildirisi olup; 2’si ortak çalışma olmak üzere Konya ve İstanbul’da 3 Sergi açmış; 10 adet ulusal ve uluslararası Kongre, Sempozyum ve Panel düzenlemiş, film danışmanlıkları yapmıştır. Şimşekler bu çalışmalarından ve Konya kültür ve edebiyatına yaptığı katkılarından dolayı iki ödül ve birçok plaket almıştır.

Farsça dışında orta derecede Almanca ve az derecede Arapça bilen Şimşekler evli ve dört çocuk babasıdır.

**HZ. MEVLÂNÂ'YA OLAN DERÛNÎ BÜYÜK AŞKIYLA GÜNDEME GELEN
SON YÜZYILIMIZIN ÇOK ÖNEMLİ MEVLEVÎ ŞAHSİYETLERİNDEN
YAMAN DEDE (1887-1962)**

YAMAN DEDE

Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri KÜÇÜK

Mevlânâ'nın, zamanımızın Bayezid'i ve Cüneyd'i diye nitelediği Hüsameddin Çelebi, Hz. Mevlânâ'dan *Mesnevî*'nin yazılmasını istirham ederken şöyle der: “*Yazılacak bu eser, bütün insanlar arasında hatıra olarak kalsın, âşıkların ve dertlilerin de can yoldaşı olsun*” (*Menakibu'l-Arifin*, II, 125). Hz. Mevlânâ da eserinin bu misyonuna “*Bizden sonra Mesnevî rehberlik edecek ve arayanlara doğru yolu gösterecektir*” sözüyle işaret eder (*Sipehsâlâr*, s. 75).

Bu girizgâhı yapmamızın nedeni, yukarıdaki ifadelerin tarihi aşan tanıklığının Yaman Dede'nin şahsiyetinde bir kez daha ete kemiğe bürünmesidir. Bir Rum ailesinin çocuğu olan Diyamandi'yi bağı yanan âşık Yaman Dede haline getiren, ondaki ilahi aşk kıvılcımını tutuşturan vesile, tam da Hüsameddin Çelebi'nin “*âşıkların ve dertlilerin can yoldaşı*” nitelmesine uygundur. Diyamandi'nin kalp çocuğunun canlanması, on dört yaşında Kastamonu İdadisi ikinci sınıfta iken Farsça hocasının tahtaya misal olarak yazdığı *Mesnevî*'nin ilk üç beyti ile başlar. Yaman Dede daha sonra yazacağı “Niçin Müslüman Oldum” başlığını taşıyan kendi hatıratında özellikle üçüncü beyitteki;

“Sine hâhem şerha şerha ez firâk “Ayrılıktan parça parça olmuş bir gönül gerek
Tâ be gûyem şerh-i derd-i iştiyâk” İhtiyak derdinin şerhini ona açmak gerek” ifadeleriyle sinesinin hakikaten şerha şerha yarıldığını o andan itibaren de içten kaynaklı bir volkan gibi tatlı tatlı yanmaya başladığını belirtir.

Bildirimizde 1887 yılında Kayseri'nin Talas ilçesinde dünyaya gelen Yaman Dede (Diyamandi)'nin ihtida sürecinin ayrıntılarını, ailesiyle ve etrafındakilerle ilişkilerini, dini ve tasavvufî algısının yaşam tarzını nasıl şekillendirdiğini, 1962'deki vefatına kadar geçen sürede yaşamının kronolojik detayları yanında ihsan boyutuyla dini nasıl yaşadığına ilişkin hayatının dikey boyutuyla ilgili yansımaları üzerinde duracağım.

Yaman Dede 23 Mayıs 1939'da Ankara Radyosunda 18. Asır Mevlevî büyüklerinden Esrar Mehmed Dede'yi anlattığı meşhur konuşmasına “Sayın dinleyicilerim! Her neslin evvelki nesillere karşı mukaddes bir borcu vardır. Unutmamak borcu Dede'nin ebedi namı üstündeki hafif toz tabakasını kaldırıp onun ruhunu şad etmek istiyorum” diyerek başlar.

Bu sempozyum vesilesiyle ruhunun şad edilme sırası şimdi Yaman Dede'ye ait. Bizler ise onu anarken bu altın silsilenin halkalarından her biriyle kurulan irtibatın ruh dünyamızda nasıl helecan ve tasfiyeye vesile olduğunun bir kez daha şuuruna varıyoruz. Yaman Dede'mizin

Esrar Dede için söylediği ifadeyi şimdi kendisi için söylersek isabet ederiz. “Biz onların hatırasını gözyaşlarımızla, minnet ve şükran yaşlarıyla yıkamayı bir nevi ibadet sayarız.”

Şeyh Galib Dede’nin dostu için söylediği mersiyeden bir beyti biz de Yaman Dede için söyleyerek bitirelim.

“Olsun mübarek ol mehe kabır-i saadeti

Mevlâ müyesser eyleye makam-ı şefaati” Ruhu şad olsun...

Osman Nuri KÜÇÜK

1976 yılında Erzurum’da doğdu. 1998 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 2001 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesine Tasavvuf Araştırma Görevlisi olarak atandı. Aynı yıl, “*Fîhî Mâ Fîh Ekseninde Mevlânâ Celâleddin Rûmî’nin Tasavvufî Görüşleri*” adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı. MEB bursu ile sahasıyla ilgili araştırmalarda bulunmak üzere 2004 yılında Mısır’da bulundu. 2007 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tasavvuf Anabilim Dalı’nda “*Mevlânâ’da Benlik Dönüşümü: Sülûk*” adlı Doktora tezini hazırladı. 2009 yılında yardımcı doçent olan Küçük halen Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesindeki görevini sürdürmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Tasavvuf düşüncesi ve Mevlânâ üzerine yayınlanmış makaleleri bulunan KÜÇÜK’ün Mevlânâ ile ilgili yayımlanmış kitapları şunlardır.

1. *Mevlânâ’ya Göre Manevi Gelişim: Benliğin Dönüşümü ve Mi’racı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2009.
2. *Fîhî Mâ Fîh Ekseninde Mevlânâ’nın Tasavvufî Görüşleri*, Rûmî Yayınları, Konya 2006.
3. *Mevlânâ ve İktidar Yöneticilerle İlişkileri ve Moğol Casusluğu İddiaları*, Rûmî Yayınları, Konya 2007.

SERTARİK MESNEVİHAN ŞEFİK CAN DEDE

SERTARİK MESNEVİHAN ŞEFİK CAN DEDE

H.Nur Artıran

Günümüzde Hz. Mevlânâ ve Mesnevi denildiği zaman ilk akla gelen isimdir Şefik Can. Hazreti Mevlânâ'dan günümüze uzanan Mesnevi-hanlık zincirinin en son halkasıdır.

Tüm yaşamı boyunca mütevazı hanesinin bir köşesinde, gösteriştan uzak, sessiz, sakın bir şekilde yaşayarak, Mehmet Akif'in " Sessiz yaşadım kim nereden bilecektir" mısraıyla kendini tanımlamıştır.

Şefik Can Hocamızın annesi; Ardahan'ın Carışgev kasabasından Yusuf Ağanın kızı "Gülşen Hanımdır" Devrinin son derece varlıklı, kültürlü, saygın bir insanı olan Yusuf Ağa'nın, Gülşen Hanımdan başka üç de oğlu vardır. Ahmet, Muhammed ve Mustafa, isimlerindeki, Şefik Can Hocamızın dayıları olan bu gençler, halkın büyük bir bölümünün okuma yazma bile bilmediği 1800'lü yıllarda, Moskova Petersburg Üniversitesi'nde yüksek eğitim görmüştür.

Halk tarafından çok sevilen, yardımseverliği, dürüstlüğü, faziletiyle tanınan Yusuf Ağa, Birinci Dünya Savaşında, Rusların bölgeyi işgal etmesi üzerine, çok iyi derecede Rusça bilmesi ve halk üzerindeki saygın otoritesi nedeniyle, yaşadıkları Kasabaya Nahiye Müdürü olarak atanmıştır.

Ardahan'ın Nakala köyü eşrafından olup, dönemin çok önemli ilim ve eğitim merkezlerinden Erzurum'un Pervizoğlu Medresesinde Müderrislik yapan, büyük âlimlerden Hacı Hilmi Efendinin oğlu, "Tevfik Efendi" Şefik Can Hocamızın babasıdır. Küçük yaşlarda babasından aldığı maddi, mânevi, eğitimin yanı sıra, yaşadığı dönemin en iyi medrese ve okullarında da okuyan Tevfik Efendi; Erzurum'daki bir Kız Rüşdiyesi'nde (Orta okul) uzun yıllar tarih öğretmenliği yapmış, daha sonraları kendi isteğiyle Müftü olarak görevine devam etmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Erzurum'dan ayrılarak Sivas'ın Yıldızeli kasabasına yerleşen Tevfik Efendi, savaş yıllarında bölgedeki birlik ve beraberliği koruma, din adına yapılan yanlış uygulamalara karşı câhil halkı eğitime maksadıyla yoğun çaba harcamış, kişisel gayretleriyle ülkemizin barış ve huzuruna, ilmi ve irfanıyla katkıda bulunmuştur.

Millet olarak çok zor günler geçirdiğimiz Kurtuluş Savaşı günlerinde, aydın bir din adamı olarak yapmış olduğu hayırlı hizmetleri, Mustafa Kemal Atatürk tarafından da takdir edilerek, daha sonraları kendilerine " Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal" imzalı özel bir teşekkür mektubu gönderilmiştir.

Böylesine geniş, köklü, maddi, mânevi, ilim, irfan sahibi, aydın bir ailenin, çok güzide bir ferdi olan Şefik Can hocamız; 1909 yılında Erzurum'un Tebricik köyünde dünyaya geldi. (Resmî kayıtlarda 1910 olarak görünmektedir.) Çok küçük yaşlarda, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşımızın getirmiş olduğu sıkıntı, acı ve ıstırapları çok derinden yaşadı. Aynı yıllarda daha küçük bir çocukken annesi Gülşen Hanımı da kaybetti.

1914 yılında başlayan Birinci Dünya Savaşını, tüm dehşetiyle yakından yaşayan Şefik Can Hocamız, boşalan tüfek fişeklerinin mukavva kutusundan, kendisine okul çantası yaparak 1916 yılında, Sivas'ın Yıldızeli ilçesinde ilk okula başladı. Osmanlının son dönemlerinde, “Pâdişahım çok yaşa” diye başladığı ilk okulu, 1922 yılında “Kemal Paşa çok yaşa” coşkusuyla bitirdi. Büyük bir imparatorluğun hazin çöküşünü, köklü bir kültürün yok oluşunu, yeni kurulan Cumhuriyetimizin, doğum sancılarını birebir yaşayarak, yakın tarihimizin çok önemli bir tanığı oldu. İlk okulu bitirdikten sonra babasının arzusu üzerine, askeri okul imtihanlarına girdi. Bu imtihanı başarıyla kazanarak, Birinci Dünya Savaşı nedeniyle tüm dünyayla birlikte ülkemizin de çok zor günler geçirdiği 1923-24 öğretim yılında Tokat Askeri Ortaokuluna başladı. Kuleli Askeri Lisesini 1929'da, Harp Okulunu da, 1931 yılında bitirdi.

Ayrıca Milli Savunma Bakanlığı'nın izniyle, İstanbul Üniversitesi'nde imtihan verip, Öğretmenlik belgesi aldı. 1935 senesinde Kuleli Askeri Lise'sinde Tahirü'l Mevlevî'nin (Tahir Olgun) yanında stajını tamamlayarak öğretmenliğe başladı. 1965 Yılında Konya Astsubay Okulu Öğretim Müdürlüğünden emekli oluncaya kadar, çeşitli Askeri okullarda, emekli olduktan sonra da sivil kolej ve liselerde Edebiyat ve Türkçe öğretmenliği yaptı.

“Binlerce kez dünya'ya gelsem her defasında gene öğretmen olmak isterdim” diyen Şefik Can Hocamız, son nefesine kadar tüm yaşamını ilme, eğitim ve öğretime adadı. Çok iyi derecede bildiği Arapça, Farsça, İngilizce ve Fransızca'nın yanı sıra öğretmensiz bir şekilde kendi kendine öğrendiği Rusça'ya bir de gramer yazdı. Çocukluğundan beri tüm yaşamını mânevi değerlere göre şekillendiren Şefik Can Hocamız, özellikle Tahirü'l Mevlevî Hazretlerinden aldığı feyz ve muhabbetle, Hz. Mevlânâ ve öğretisine karşı çok büyük bir hayranlık duyarak Allah'ın lütfettiği bereketli ömrünü Hz. Mevlânâ ve onun eserlerine adanarak geçirdi. Tahirü'l Mevlevî Hazretlerinden almış olduğu “Mesnevihanlık” icazetiyle 1960 yıllarında başlamış olduğu Mesnevi derslerine son nefesine kadar devam etti. Hz. Mevlâna ve eserleri üzerine yapmış olduğu çalışmalarından dolayı 2001 yılında yüksek hizmet ödülü alan Şefik Can Hocamız geriye çok büyük maddi mânevi hizmetler bırakarak 2005 yılında Hakk'a yürüdü.

Nur Artıran

H. Nur Artıran, öğrenimini tekstil üzerine tamamlayarak Uluslararası firmalarda yönetici olarak çalıştı. Çocukluğundan beri tasavvufî da çok yakın olarak ilgilendi.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî ve Eserleri üzerine yapmış olduğu çalışmaları ve yazmış olduğu eserleriyle kendi konusunda dünyanın en önemli araştırmacı yazarlarından biri olan merhûm “Sertarik Mesnevihân” Şefik Can'ın (1909- 2005) uzun yıllar yardımcılığını yaptı, hizmetinde bulundu.

“Cevahir-i Mesneviyye, Mesneviden Hikayeler, Okullar için Mesnevi'den seçmeler ve Mevlânâ'nın rûbailerinden seçmeler” adlı kitapları yayıma hazırladı. Yurt içinde ve yurt dışında bir çok konferanslar verdi. Radyo Televizyon programlarına katıldı. Çeşitli makale ve yazıları yayımlandı.

H. Nur Artıran, merkezi Cezayir'de bulunan, “**Afrika Birliğı ve Dünya Barışı İçin Sûfî Kadınlar İttifakı**”nın da kurucu üyesidir.

Aynı zamanda; Uluslararası Mevlânâ Vakfı Bilim Kurulu ve Dünya Engelliler Vakfı Mütevelli heyetinde de hizmet veren H. Nur Artıran halen “**Şefik Can Uluslararası Mevlânâ Eğitim ve Kültür Derneğı**” Başkanı olarak çalışmalarına devam etmektedir.